

บทที่ 2

วัฒนธรรมมอญในสังคมไทย

ประวัติความเป็นมา

เมืองพระประแดง

เมื่อ 1,000 ปีล่วงมาแล้ว ปากแม่น้ำเจ้าพระยายังอยู่เพียงตัวเมืองพระประแดงที่ขอมสร้างเท่านั้น แผ่นดินทางออกออกไปเท่าที่เราเห็น ณ ตำบลแหลมฟ้าผ่า เมื่อราว พ.ศ. 2430 ฉะนั้นเมืองพระประแดงที่ขอมสร้างขึ้นจึงเป็นเมืองปากแม่น้ำหรือเมืองหน้าด่าน การที่ขอมขนานนามเมืองหน้าด่านของตนว่าพระประแดงนั้น ก็เพราะคำว่า ประแดง หรือ บาแดง แปลว่า "คนเดินหาย, คนนำข่าว, กูต, พนักงานตามคน" หมายความว่า เมืองนี้เป็นเมืองหน้าด่าน ถ้ามีเหตุการณ์ใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเมืองหลวงแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของเมืองนี้จะต้องนำข่าวสาส์นเข้าไปแจ้งโดยเร็ว

เมืองพระประแดงเป็นเมืองปากน้ำของขอมมาจนขอมหมดอำนาจในดินแดนสยาม ประมาณ พ.ศ. 1600 ครั้นชนชาติไทยที่ร่นลงมาจากประเทศจีนมีอำนาจขึ้นและได้สถาปนาราชอาณาจักรสุโขทัยอย่างมั่นคง ปรากฏในหลักศิลาจารึกของพระเจ้าขุนรามคำแหงมหาราชว่า ราชอาณาจักรสุโขทัยทางทิศใต้แผ่ออกไปตลอดแหลมมะลายู ฉะนั้นจึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าเมืองพระประแดงคงยังเป็นเมืองหน้าด่านทางภาคนี้อยู่ตลอดสมัยสุโขทัย (ช่วงปี พ.ศ. 1800 ถึง พ.ศ. 1921)

เมื่ออำนาจของกรุงสุโขทัยอ่อนแอลง สมเด็จพระรามาธิบดีอู่ทองทรงสร้างกรุงศรีอยุธยาขึ้นทางภาคใต้ เมื่อ พ.ศ. 1893 พระองค์ทรงเลือกเอาแบบแผนวิธีการปกครองของกรุงสุโขทัยและขอมมาปรับปรุงเสียใหม่ แล้วประกาศใช้ในอาณาจักรของพระองค์คือให้มีเมืองป้อมปราการด่านชั้นในเสียชั้นหนึ่งแล้วมีหัวเมืองชั้นในออกไปอีกชั้นหนึ่งถัดไปจึงเป็นเมืองพระยามหานคร (ทำนองลัทธิ Feudalism) และเมืองประเทศราช สิ่งที่ทำให้เห็นว่าเมืองพระประแดงคงเป็นเมืองหน้าด่านอยู่อีกนั้น ปรากฏในพระราชพงศาวดารว่า เมืองป้อมปราการด่านชั้นในสำหรับกรุงศรีอยุธยามี 4 หัวเมือง ได้แก่ ทิศเหนือคือเมืองลพบุรี ทิศตะวันออกคือเมืองนครนายก ทิศตะวันตกคือเมืองสุพรรณบุรี และทิศใต้คือเมืองพระประแดง

ประวัติเหตุการณ์สำคัญในแผ่นดินพระรามาธิบดีที่ 2 กรุงศรีอยุธยา
(พ.ศ. 2035-2072)

ในพระราชพงศาวดารกล่าวว่าเมื่อ พ.ศ. 2041 "ขณะนั้นคลองสำโรงที่จะไปคลองศิริชะจรจะเข้ คลองทับนางจะไปปากแม่น้ำเจ้าพระยาต้นเรือใหญ่จะเดินไปมาขัดสน จึงให้ขุดลอกคลองและขุดได้รูปเทพารักษ์ 2 องค์ หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ จารึกองค์หนึ่งชื่อพญาแสนดา องค์หนึ่งชื่อบาทสังขกร ในที่ร่วมคลองสำโรงกับคลองทับนางต่อกัน จึงให้ปลักรถมบวงสรวง แล้วรับออกมาปลุกศาลเชิญขึ้นประดิษฐานไว้ ณ "เมืองพระประแดง" (ตำบลที่ทำปลักรถมบวงสรวงเทวรูปทั้งสองนี้ ต่อมาได้ชื่อว่า "บางพลี")

ประวัติเหตุการณ์สำคัญในแผ่นดินพระมหาธรรมราชา กรุงศรีอยุธยา
(พ.ศ. 2112-2133)

เมื่อ พ.ศ. 2112 พระบรมราชา เจ้ากรุงกัมพูชา (พระยาละแวก) ยกทัพเข้ามาเหยียบย่ำถึงชานพระนครศรีอยุธยา พระราชพงศาวดารกล่าวว่า

"พระยาละแวกเห็นจะปล้นพระนครไม่ได้ ก็เลิกทัพคืนลงไปตั้งอยู่ ณ ปากน้ำพระ
ประแดง แล้วก็แต่งให้ขึ้นไปลาดตระเวนจับคนถึงสาครบุรีได้ขุนหมื่นกรมการและ
ไพร่ชายหญิงอพยพมาเป็นอันมาก จึงให้เอาเทวรูปสัมฤทธิ์ทั้งสององค์ชื่อพญาแสน
ตา และบาทสังขกรซึ่งอยู่ ณ เมืองพระประแดง อันซุกได้แต่ครั้งสมเด็จพระ
รามาธิบดีนั้นไปด้วยพระยาละแวกก็เลิกทัพกลับไปเมือง"

ได้กล่าวไว้ตั้งแต่ต้นว่าเมืองพระประแดงที่ขอมสร้างขึ้นเมื่อ 1000 ปี
มาแล้วมีลักษณะเป็นปากแม่น้ำ ต่อมาประมาณ 600 ปีเศษ แผ่นดินที่ปากแม่น้ำ
เจ้าพระยาได้งอกลงมาในท้องทะเลทางทิศใต้ราว ๆ ใต้คลองบางปลาจอกทาง
ฝั่งขวา และแถบตำบลบางด้วน บางหมุ่ บางนาง เกร็งฝั่งซ้ายจะนั้นเมืองพระ
ประแดง จึงมิใช่เมืองปากน้ำอีกต่อไปสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมแห่งกรุงศรีอยุธยา
(ระหว่าง พ.ศ. 2163 ถึง พ.ศ. 2171) จึงโปรดให้สร้างเมืองสมุทรปราการ
เป็นเมืองปากน้ำของกรุงศรีอยุธยาแทน เมืองพระประแดงจึงไม่มีความสำคัญแต่
อย่างใด ต่อมาสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจึงโปรดให้ยุบเมืองพระประแดงเสีย

ครั้ง พ.ศ. 2310 กรุงศรีอยุธยาต้องตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า แต่ใน
ไม่ช้าพระเจ้าตากสินมหาราชสามารถกู้อิสรภาพกลับคืนมาได้สำเร็จ พระองค์
ได้สถาปนากรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานีแทนกรุงศรีอยุธยาในปีกุน พ.ศ. 2310 นั้น
ได้โปรดให้รื้อกำแพงเมืองพระประแดงที่ราษฎรบูรณะขึ้นไปสร้างกำแพงพระราช
วังและอื่น ๆ ด้วยเป็นการกะทันหัน ไม่ต้องเสียเวลาเผาอิฐประกอบด้วยเมืองนี้
ตั้งอยู่ในระยะอันสะดวกแก่การค้าเลียงเรือชนมาก เมืองพระประแดงเดิมจึงสิ้น
ซากแต่นั้นมา

จากความตอนหนึ่งในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ของสมเด็จพระ
พระยาดำรงราชานุภาพ พอสรุปได้ว่าเมื่อเดือน 5 ปีจอ จศก จุลศักราช 1176
พ.ศ. 2357 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงมีพระราชดำริว่า ที่ลัด
ตันโพธิ์นั้นเมื่อสมัยรัชกาลที่ 1 สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ทรงโปรดให้

กรมพระราชวังบวรสุรสีหนาท เสด็จลงไปกะการที่จะสร้างเมืองไว้ เพื่อป้องกัน
ข้าศึกที่จะมาทางทะเลแห่งหนึ่ง การยังค้างอยู่ได้เพียงลงมือทำป้อมยังไม่ทันแล้ว
เสด็จ จะไว้ใจแก่การศึกษาสงครามทางทะเลมิได้ ควรจะต้องทำขึ้นให้เสร็จ
จึงโปรดให้สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์ เป็นแม่
กองเสด็จลงไปทำเมืองขึ้นที่ปากกลัด ตัดเอาท้องที่กรุงเทพมหานครบ้างและแขวง
เมืองสมุทรปราการบ้างมารวมกันแล้วตั้งเป็นเมืองใหม่อีกเมืองหนึ่งพระราชทาน
นามว่า เมืองนครเขื่อนขันธ์

เมื่อการสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์สำเร็จลงแล้วได้ตั้งพิชัยอากาศรพปัก
หลักเมือง เมื่อวันศุกร์แรก 10 ค่ำ เดือน 7 ปีกุน สัปตศก จุลศักราช 1177
พ.ศ. 2358 แล้วโปรดให้ย้ายครอบครัวมอญพวกพระยาแจ้ง อันมีชายฉกรรจ์
300 คน จากเมืองปทุมธานีมาอยู่ที่เมืองนี้พร้อมกับแต่งตั้งให้สมิงทอมบุตรพระ
ยาแจ้งเป็นพระยานครเขื่อนขันธ์ ราชัญราชชาติเสนาบดีศรีสิทธิสงครามเป็นผู้
รักษาเมืองและตั้งกรรมการเมืองพร้อมทุกตำแหน่ง

อนึ่งใน พ.ศ. 2357 นี้เอง ได้มีชาวมอญอพยพเข้ามาในประเทศไทย
เป็นครั้งใหญ่ประมาณ 40,000 คน โดยมีสมิงสอดเบาเป็นหัวหน้า ครั้งนี้พระ
บาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระกรุณาไว้ให้อยู่ที่ปทุมธานีบ้าง
นนทบุรีบ้าง และอีกส่วนหนึ่งให้มาอยู่ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์

ครั้งเมื่อคนมอญเหล่านั้นได้รับพระราชทานที่อยู่แล้ว ก็แยกย้ายกันไป
เป็นหมู่ ๆ ใช้ชื่อเรียกหมู่บ้านเช่นเดียวกับเมื่อครั้งที่อยู่ทางพม่าตอนใต้ของพม่า
จะมีอยู่บ้างที่เรียกชื่อตามสิ่งแวดล้อม

หมู่บ้านชาวมอญในอำเภอพระประแดง

ในอำเภอพระประแดง มีชาวมอญอยู่อาศัยใน 16 หมู่บ้าน ดังนี้คือ กวานดงฮะนองปัจจุบันเรียกว่าหมู่บ้านทรงคะนอง กวานโรงเกลี้ยงปัจจุบันเรียกว่าหมู่บ้านโรงเรือ กวานอะม่วงปัจจุบันเรียกว่าหมู่บ้านอะม่วง กวานเซี้ยปัจจุบันเรียกว่าหมู่บ้านแซ่ กวานฮะมั่งปัจจุบันเรียกว่าหมู่บ้านทะมั่ง กวานตองอูปัจจุบันเรียกว่าหมู่บ้านตองอู กวานฮะเริ่มปัจจุบันเรียกว่าหมู่บ้านฮะเริ่ม กวานตาปัจจุบันเรียกว่าหมู่บ้านตากวาน เห่วกะราปัจจุบันเรียกว่าหมู่บ้านเวฮะราว กวานเต้อปัจจุบันเรียกว่าหมู่บ้านเต้อ กวานดั่งปัจจุบันเรียกว่าหมู่บ้านดั่ง กวานฮะโตนเงินปัจจุบันเรียกว่าหมู่บ้านสะพานช้าง กวานเจิมฮะมายปัจจุบันเรียกว่าหมู่บ้านเซียงใหม่ กวานแดงฮะโหมกปัจจุบันเรียกว่าหมู่บ้านแดงฮะโหมก ส่วนกวานจิงปีเงินกับกวานโกงกางปัจจุบันไม่มีเหลือแล้ว นอกจากหมู่บ้านดังกล่าวแล้ว ชาวมอญในอำเภอพระประแดงยังได้สร้างวัดประจำหมู่บ้านอีกด้วยดังนี้ เพี้ยอะมอนปัจจุบันคือวัดคันลัดประจำหมู่บ้านทรงคะนองกับหมู่บ้านโรงเกลี้ยง เพี้ยพระครูปัจจุบันคือวัดทรงธรรมวรวิหารประจำหมู่บ้านเซี้ย เพี้ยมั่งมอปัจจุบันคือวัดพญาปราบปัจจามิตรประจำหมู่บ้านทะมั่ง เพี้ยฮะเริ่มปัจจุบันคือวัดกลางประจำหมู่บ้านฮะเริ่มกับหมู่บ้านเซียงใหม่ เพี้ยแกร่งเงินปัจจุบันคือวัดแคประจำหมู่บ้านตากกับหมู่บ้านเวฮะราวและหมู่บ้านดั่ง เพี้ยมอกตอนปัจจุบันคือวัดโหมกข์ประจำหมู่บ้านเต้อกับบ้านจิงปี เพี้ยอะมอยปัจจุบันคือวัดจวนดำรงราชพลชั้นประจำหมู่บ้านโกงกาง เพี้ยแดงฮะโหมกปัจจุบันคือวัดแหลมประจำหมู่บ้านแดงฮะโหมก เพี้ยโหมนปัจจุบันคือวัดกลางสวนประจำหมู่บ้านแดงฮะโหมก ส่วนเพี้ยสกาาปัจจุบันไม่มีแล้ว

วัฒนธรรมของชาวมอญในอำเภอพระประแดงในอดีต

ลักษณะเด่นของชาวมอญอย่างหนึ่งคือชอบอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย มีความกระตือรือร้นพอสมควร ไม่ชอบเบียดเบียนใคร สงบเสงี่ยมเจียมตัว ซื่อสัตย์สุจริต รักสวยรักงาม แต่ก่อนผู้ชายมีสิทธิเหนือกว่าผู้หญิงในทุก ๆ ด้าน ตามทัศนคติที่ว่า ผู้ชายสามารถบวชเรียนได้ ดังนั้นพ่อแม่จะรักลูกผู้ชายมากกว่าลูกผู้หญิง ลูกผู้หญิงไม่มีสิทธิเรียนหนังสือ ไม่มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น แม้กระทั่งการรับประทานอาหารก็ต้องรับประทานหลังผู้ชาย เมื่อมีพิธีกรรมในโบสถ์ผู้หญิงไม่มีสิทธิเข้าไปร่วมด้วย ผู้เป็นพ่อจะไม่ใกล้ชิดกับลูกผู้หญิง แม้แต่พี่ชายก็จะไม่ใกล้ชิดกับน้องสาวเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพราะต้องการวางตัวให้เป็นที่เคารพ

การตั้งบ้านเรือนในระยะแรกที่มอญได้ย้ายถิ่นฐานมาอยู่อาศัยที่นี่ การสร้างบ้านจะมีลักษณะทรงเตี้ย มีเพิงยื่นออกไปทางหน้าบ้าน ฝาบ้านส่วนใหญ่จะทำด้วยไม้ไผ่ที่เรียกว่า ฝาขัดแตะ หลังคามุงจาก ต่อมาเมื่อฐานะดีขึ้นจึงเปลี่ยนเป็นทรงไทยและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปจนถึงปัจจุบัน แต่สิ่งที่แตกต่างออกไปก็คือชอบปลูกบ้านอยู่ริมแม่น้ำหรือลำคลอง โดยปกติแม่น้ำในประเทศมักจะไหลจากทางเหนือลงสู่ทางใต้ การปลูกบ้านของคนมอญก็ชอบที่จะหันหน้าไปทางทิศเหนือ ถ้าจะกล่าวว่าเป็นการขวางลำคลองก็คงไม่ผิดนัก ดังนั้นจึงมีคำว่า มอญขวาง เกิดขึ้น

อาชีพหลักคือการทำนา เหมือนเมื่อครั้งที่ยังได้อยู่ในพม่าตอนใต้ ครั้งมาอยู่เมืองไทยก็ยังคงยึดอาชีพที่ตนถนัด แต่พื้นที่ที่ทรงค่นองนั้นไม่เหมาะแก่การทำนา ดังนั้นคนมอญจึงต้องแสวงหาที่ทำกินใหม่ ซึ่งส่วนมากจะเป็นแถบ อำเภอ บางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ครั้งเมื่อเสร็จสิ้นฤดูทำนาก็จะกลับมาพักผ่อนที่บ้านปากน้ำ สำหรับอุปกรณ์ในการทำนาก็คือ ควาย ไถ คราด เกวียน และเรือมาด ปีหนึ่งๆ จะทำนาได้เพียงครั้งเดียว ไม่นิยมการทำไร่หลังจากเก็บ

เกี่ยวแล้ว

คนมอญยังมีอาชีพรองอีกคือการสานเสื่อกกที่มีสีล้วนวดลายสวยงามมาก หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวเรียบร้อยแล้ว พวกผู้หญิงไม่ว่าแก่หรือสาวจะสานเสื่อกกกันทุกครัวเรือน เก็บไว้ใช้เองบ้าง จำหน่ายเองบ้าง นับว่าเป็นอาชีพที่เสริมรายได้ดีพอสมควร

อาหารการกิน คนมอญรับประทานอาหารโดยที่ลักษณะของอาหารก็มีประเภทแกงต่าง ๆ ยำ ผัด ทอด น้ำพริก และปลาร้า เป็นต้น มีแกงบางชนิดที่คนมอญนิยมรับประทานกันมาก ได้แก่ แกงส้มกระเจียว แกงส้มลูกมะตาด แกงส้มลูกมะลิ้น และแกงลูกโยนปลา ส่วนชนมก็รับประทานได้เช่นเดียวกับคนไทย แต่ก็มีชนมบางชนิดที่มีลักษณะแตกต่างไปจากชนมของคนไทยคือ ชนมเทียนมอญ ชนมเบื่องมอญ แต่ยังมีชนมอีกอย่างหนึ่งซึ่งจัดได้ว่าเป็นชนมประเพณี ซึ่งจะขาดเสียมิได้ โดยเฉพาะในเทศกาลสงกรานต์คือ กาละแม

ความเชื่อ มอญมีความเชื่อในเรื่องของผีและนับถือผีเป็นอย่างมากมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับที่มาแห่งความเชื่อนั้นว่า ในสมัยบรรพกาล ได้มีเศรษฐีผู้หนึ่งมีภรรยา 2 คน ต่อมาภรรยาหลวงฆ่าลูกของภรณยาน้อยตายเพราะความริษยา ทั้งสองคนนี้เมื่อตายไปแล้วก็อาฆาตจองเวรซึ่งกันและกัน และกินลูกของอีกฝ่ายหนึ่งสลับกันไปแต่ละชาติ ในที่สุดอีกฝ่ายหนึ่งก็ไปเกิดเป็นผี และอีกฝ่ายหนึ่งก็เกิดไปเป็นมนุษย์และมีลูกด้วย ฝ่ายผีนั้นก็ไล่ตามมนุษย์เพื่อจะกินลูกของมนุษย์ ฝ่ายมนุษย์จึงหนีไปขอพึ่งพระพุทธรูปองค์หนึ่งที่ประทับอยู่ที่เวฬุวันมหาวิหารพระพุทธรูปองค์ทรงทราบถึงความเป็นมา จึงโปรดเทศนาให้นางผีนั้นได้เห็นถึงโทษของการจองเวรนางผีกับนางมนุษย์จึงได้ระงับเวรต่อกัน ต่อมานางผีนั้นได้ไปอยู่กับนางที่เป็นมนุษย์ ได้ช่วยเหลือนางมนุษย์จนบังเกิดผลดีมีโภคทรัพย์มั่งคั่ง เป็นผลพลอยให้ข้าวปลาอาหาร พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ดีไปด้วย นี่คือ

เหตุแห่งการนับถือผี

ผีที่มอญนับถือมีมากมายหลายชนิดด้วยกันเช่น ผีมะพร้าว โดยการเอามะพร้าวแห้งทั้งผลรวมทั้งหวดติดมาด้วย ผูกด้วยผ้าแดงและผ้าขาว แขนงไว้ที่หัวเสาเอกของบ้าน คนในบ้านต้องคอยเฝ้าคูมิให้น้ำมะพร้าวแห้ง หรือไม่ให้มะพร้าวนั้นงอก หรือหวดมะพร้าวนั้นร่วง ถ้าเป็นไปอย่างใดอย่างหนึ่งก็จะต้องหามะพร้าวลูกใหม่มาแทน มอญบางพวกนับถือผีผ้า ซึ่งหมายถึงผ้านุ่งของผู้ชาย 1 ผืน ของผู้หญิง 1 ผืน เลื้อยผู้ชายสี่ขาแขนยาวผ่าอก 1 ตัว สะไบสี่ขาและแดงอย่างละ 1 ผืน และแหวนอีก 1 วง แล้วนำมากราบไหว้บูชา บางพวกนับถือผีกระบอกไม้ไผ่ โดยหากกระบอกไม้ไผ่ขนาดเล็ก ซึ่งมีข้อต่อติดกันกระบอกด้วยนำมา 7 อัน ใส่ลงในกระบอกให้เต็ม แล้วใส่ใบหว่ากลงไปกระบอกละ 1 ใบ กระบอกเหล่านี้จะแขวนไว้ที่เสาผีของบ้าน คนในบ้านจะต้องตรวจดูว่ากระบอกไม้ไผ่ผุหรือไม่ น้ำแห้งและใบหว่าเน่าหรือไม่ ถ้าพบว่าอย่างหนึ่งอย่างใดเสียหายจะต้องเปลี่ยนใหม่ทันที มิฉะนั้นจะเกิดเหตุแพทภัยแก่ครอบครัว นอกจากนี้แล้วยังพบว่ามอญบางตระกูลยังนับถือผีอย่างอื่นอีก เช่น ผีงู ผีเต่า ผีไก่ และผีข้าวเหนียว เป็นต้น

การนับถือผีนั้นจะต้องรับกันเป็นทอด ๆ จากบรรพบุรุษ ผู้ที่มีหน้าที่รับก็คือ บุตรชายคนโตของตระกูล และเมื่อถึงคราวมีพิธีรำผีบุตรชายจะเป็นผู้เข้าพิธี เรียกว่าเป็นต้นผี บุตรหญิงถ้ายังไม่มีสามีก็มีสิทธิ์เข้าร่วมในพิธีได้ แต่ถ้าแต่งงานไปแล้วก็ต้องไปนับถือผีทางสามีจะเข้าพิธีไม่ได้ นอกจากได้รับเชิญมาเป็นแขกของพิธีเท่านั้น

การรำผีมักทำกันในฤดูแล้งประมาณเดือน 4 หรือเดือน 6 เว้นวันพระ สิ่งแรกที่ต้องกระทำคือ การบอกกล่าวญาติที่เป็นผีเดียวกัน ปลุกโรงพิธีในบริเวณบ้านของตน โรงพิธีปลุกด้วยเสา 6 ต้น มุงหลังคา หันหน้าโรงพิธีไปทางด้านตะวันตก ภายในโรงพิธีด้านหลังจะทำหิ้งไว้เพื่อวางของที่จะใช้ในการรำผี โดย

จัดไว้เป็นชุด ๆ ใส่ในอ่างโลหะขอบสูง ในอ่างจะมีกล้วย อ้อย มะพร้าวอ่อน
ขนมชนิดต่าง ๆ ปลาย่าง ไก่ต้มพร้อมน้ำจิ้ม นอกจากนั้นจะมีอุปกรณ์ที่ใช้ในการ
รำ เช่น ใบสันท้ามอญตาบ 2 หรือ 3 คู่ แหวน 2 หรือ 3 อัน เอาต้นกล้วย
2 ต้น ผูกเข้ากับเสาหน้าทั้งคู่ของโรงพิธี ด้านหน้าของโรงพิธีห่างออกไปจะ
ปลูกต้นหว้าไว้ 1 ต้น ที่โคนต้นหว้ามีอ่างใส่น้ำ สำหรับใช้อาบหน้าให้ต้นผี (บุตร
ชายคนโต) สิ่งสำคัญที่จะขาดเสียมิได้ก็คือ ปี่พาทย์มอญ 1 วง เพื่อใช้บรรเลง
ประกอบการรำ จากเพดานของโรงพิธีค่อนข้างหลัง จะมีผ้าผืนหนึ่งผูกห้อย
ลงมาถึงพื้นเรียกว่า ยาด-หะ-ลัว่ กล่าวกันว่าเมื่อเกาะผ้าผืนนี้แล้ว ผีก็จะออก
จากร่างคนทรง

ผู้อ่านวยพิธีรำผีเรียกว่า โต้้ง ซึ่งอาจจะเป็นหญิงหรือชายก็ได้เป็นผู้ที่
ทำงานนี้เป็นอาชีพจะเป็นผู้สั่งการให้ต้นผีหรือวงญาติทำพิธีกรรมต่าง ๆ แล้วแต่
ว่าบทนั้นใช้กับผีอะไรและจะจัดให้มีการรำบูชาผีประมาณ 20-30 ผี จำนวนผีที่
จะรำและบูชาขึ้นขึ้นอยู่กับแต่ละตระกูล บางตระกูลเชิญมาเป็นจำนวนน้อย บาง
ตระกูลต้องเชิญมาเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้แล้วแต่ศักดิ์ศรีของผีแต่ละตระกูลนั้น ๆ
บางที่ก็เกิดเข้าผี บางที่ก็ไม่เข้า ผู้ที่จะถูกผีเข้านั้นไม่ใช่ตัวผู้อ่านวยพิธี แต่อาจ
จะเป็นต้นผี คนในวงศาคณาญาติหรือแขกที่มาในงานก็เป็นได้

ในการประกอบพิธี จะเริ่มโดยการเชิญผีของตระกูลเข้ามาในโรงพิธี
ก่อน บางรายเชิญจากที่บ้าน บางรายเชิญจากเรือนผีซึ่งปลูกอยู่ในบริเวณบ้าน
ทุกคนในพิธีจะเวียนรอบโรงพิธีก่อนต่อไปก็จะเริ่มรำถวายแต่ละผีในโรงพิธี โดย
เฉพาะที่พระประแดงจะเริ่มด้วยบทแก้บนก่อน ต่อไปก็จะเป็นบทประมุขของเจ้า
บทบูชาผีผ้า บทบูชาเจ้าพ่อหลักเมือง เจ้าทั้งหลายในหมู่บ้าน บทพันต้นกล้วย บท
ส่งขันหมากเจ้าหนุ่ม บทออกศึก บทชนไก่ บททุมมะพร้าว บทคล้องช้าง บทผีบ้าน
บทเล่นสะบ้า บทลากเรือ ขณะที่รำผีแต่ละบทผู้อ่านวยพิธีจะจัดเอาอ่างที่บรรจุ
เครื่อง เช่นที่จัดไว้บนหิ้งออกมาใช้บทละอย่างหรือมากกว่านั้น ส่วนอาหารเครื่อง
เช่นสำหรับผีธรรมดาโดยมากมักมีแต่เพียงกล้วย อ้อย มะพร้าว ขนมทอด และ

อื่น ๆ เป็นต้น การรำผีต้องใช้เช่นด้วยอาหารพิเศษนอกไปจากที่ได้กล่าวมาแล้ว ได้แก่ ปลาอย่าง ไก่ต้ม สุรา เป็นต้น เมื่อรำเสร็จทุกบทแล้ว ก็จะมีการแจกของเครื่องเช่นให้แก่แขกที่มาในงาน การรำผีจะจบลงด้วยการรวบรวมเอาเศษอาหารในระหว่างพิธีมาเทรวมกัน บรรทุกใส่เรือที่ทำด้วยต้นกล้วยแล้วลอยน้ำไป ถือว่าเป็นการลอยเสนียดทิ้ง ส่วนใหญ่มักไม่ทำพิธีรำผีเป็นประจำ จะทำเมื่อมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นไปได้หลายลักษณะคือ

1. เป็นการแก้บนเช่น ลูกหลานของเจ้าบ้านหายสาบสูญ คนในบ้านป่วย เจ้าบ้านจะบนบานศาลกล่าวต่อผีว่าถ้าผีช่วยให้ได้คนหายคืนมา หรือคนป่วยนั้นหายป่วยจะรำผีถวาย
2. เป็นการขอขมาในกรณีที่เกิดการผิดผีเกิดขึ้นเช่น มีคนที่มีกรรมมานอนในบ้านหรือสามภรรยาที่เป็นผู้อนาถอนค่างคืนในบ้าน เด็กที่ยังไม่ได้โกนผมจุกมานอนในบ้าน
3. เป็นการขอขมาผีในกรณีที่ไม่แจ้งบางชนิด เช่น เกิดเหตุเภทภัยใด ๆ ที่ร้ายแรงขึ้นในบ้านเจ้าบ้านไปหาหมอดู แล้วหมอดูก็มักจะเสี่ยงทายโดยการเสียบกระดูกไก่อลงในสมุดเสี่ยงทาย ถ้าบังเอิญกระดูกไก่อไปเสียบตรงกับหน้าที่บ่งว่าเหตุเภทภัยนั้น ๆ เป็นเพราะผีทำก็ต่อกระทำพิธีรำผีเพื่อเป็นการขอขมาเพื่อให้ผียกโทษให้

ภาษาและหนังสือ คนมอญมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง แต่เดิมทุกหมู่บ้านจะสื่อภาษากันด้วยภาษามอญ ส่วนภาษาเขียนนั้นจะเล่าเรียนเขียนอ่านกันที่วัด ซึ่งพวกผู้หญิงไม่มีโอกาส

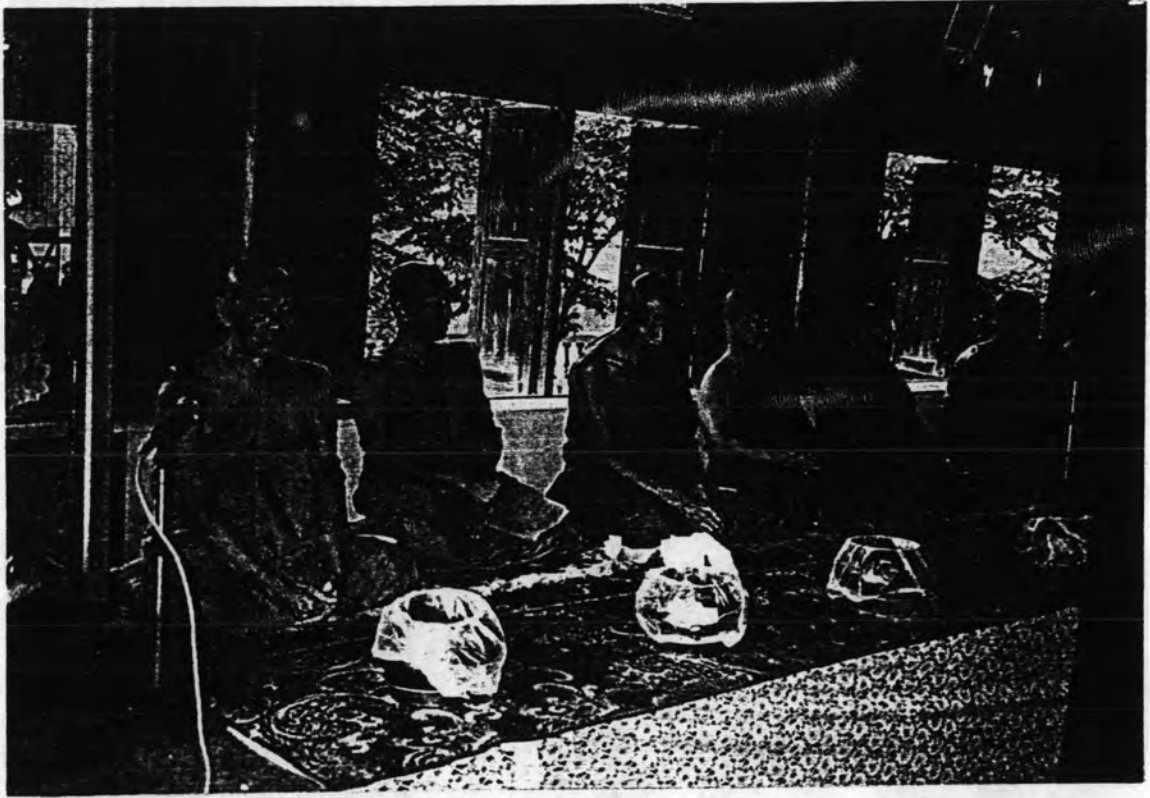
เนื่องจากคนมอญรุ่นใหม่มีโอกาสทางการศึกษาได้อย่างเต็มที่ จึงต้องปรับตัวในเรื่องของภาษาตามไปด้วย ทุกคนใช้ภาษาไทยในการสื่อความหมาย

ทั้งในหมู่บ้านและในครัวเรือน ทำให้ความสำคัญของภาษามอญถูกลบเลือนไป
เกือบสิ้นเชิง

หนังสือมอญแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ ประเภทฉันทะลังกา เป็นหนังสือ
ร้อยกรองชนิดหนึ่งคล้ายกับกลอนร้อยของไทย ประเภทเพลงคล้ายโคลงสามของ
ไทย และประเภทสุดท้ายคือ ประเภทร้อยแก้ว ได้แก่หนังสือเทศน์ เรื่อง
พงศาวดาร นิทาน คติธรรม และหนังสือบาลีชนิดต่าง ๆ แต่หนังสือประเภท
ฉันทะลังกาเป็นประเภทของหนังสือซึ่งมีความนิยมมากกว่าประเภทอื่น หนังสือ
ประเภทฉันทะลังกา เป็นหนังสือยุคกลาง คือ ในช่วงตั้งแต่ก่อนสมัยมอญสูญเสีย
เอกราชต่อพม่าในตอนปลายของศตวรรษที่ 23 หนังสือบางเล่มถูกเขียนขึ้นตั้งแต่
พ.ศ. 2283 และเล่มสุดท้ายเมื่อประมาณ 100 ปีมาแล้ว เมื่อนับรายชื่อทั้งหมด
ที่มีอยู่ในประเทศไทยมีไม่ต่ำกว่า 160 เรื่อง ตัวอย่างชุดหนังสือของผู้ 2 ท่าน
ในสมัยเก่ากับสมัยหลังได้แก่ ชุดสมัยเก่าประกอบด้วยหนังสือ 23 เรื่อง ซึ่งแต่ง
โดยเจ้าอาวาสแห่งวัด "อะ-เปาะ" (หญ้าคา) ในเมืองหงสาวดี โดย
เริ่มแต่งเรื่องแรกในปี พ.ศ. 2283 และได้แต่งเรื่องอื่น ๆ อีก 30 ปีเศษ
หนังสือที่ท่านแต่งไว้มีทั้งหมดดังนี้ โลกะสิทธิ สองกนิกร โลกะวินัย มาฆสิระ
สิริสังสาร เกียรติฐาน 4 ประการ วรวงสะ พระเนมิราช โภคะเรน พระนาง
ภีมาของสมาพระพุทธรองค์ สังคะทา พระเจ้าสิวิ รัตนะบิษโชตะ อุโมตกับ
แมวพี่สาว ทานทั้งหลาย ชัยกัต ความหลง 4 ประการ นิตยะสมุททรี ปารมีกาน
มังคะสูตร เศรษฐีสอนลูก สัพพะปะมา สังขละปัตตา ส่วนชุดสมัยหลังประกอบ
ด้วยหนังสือ 13 เรื่อง ซึ่งแต่งโดยหมอคลาย เป็นแพทย์แผนโบราณ มีบ้านอยู่
ใกล้วัดฉิมพลี ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นผู้มี
ชีวิตอยู่เมื่อประมาณ 100 ปีมาแล้ว หนังสือที่ท่านแต่งไว้คือ นางแก่นจันทร์ ลูก
ปลาสดิ ลูกปลาหมอ ลูกสาวพญานาค นางมะม่วงทอง ชุนแผนราชา พญา
ช้างฉันทกันต์ ชาละวัน พรหมกัต เมฆะลูกวาง พญานกกระทุง สุวรรณหงส์
สะวินชัยยะ เป็นที่น่าสังเกตว่าในเนื้อหาของหนังสือชุดแรก ซึ่งแต่งโดยเจ้า
อาวาสวัดหญ้าคามีหลายเรื่องที่มีเนื้อหาคล้ายคลึงกับนิทานของหนังสือปัญญเสชาดก

และเนื้อหาของหนังสือชุดหลังมีหลายเรื่องที่เขาเอาเนื้อเรื่องจากนิทานของไทย นอกจากนั้นแล้วยังมีผู้แต่งเรื่องอื่น ๆ ไว้อีกมากมาย ทั้งในประเทศพม่าและประเทศไทย แต่ว่านักเขียนท่านอื่นแต่งเรื่องจำนวนไม่มากเท่ากับสองท่านนี้ และเรื่องที่แต่งไว้หลังสุดน่าจะเป็นหนังสือเรื่องนกยูงทอง โดยพระอัครดะที่ปะ วัดสิริมงคล ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อปี พ.ศ. 2428 หนังสือเหล่านี้ ส่วนใหญ่ถูกจารึกไว้บนใบลาน และได้ถูกคัดลอกต่อกันมาบนใบลานเช่นเดียวกัน ทำให้มีความคงทนและเหลืออยู่ให้ได้อ่านจนทุกวันนี้ ส่วนหนังสือประเภทที่สองคือ ประเภทเพลง แต่งขึ้นเพื่อการร้องเพลงที่เรียกว่า ทะแยมอญ ซึ่งเป็นร้องตอบโต้กันระหว่างฝ่ายชายกับฝ่ายหญิง การร้องเพลง ทะแยมอญนี้จึงต้องอาศัยฉันทลักษณ์ชนิดนี้โดยเฉพาะ นอกจากหนังสือประเภท เพลงจะแต่งขึ้นเพื่อการร้องเพลง แล้วยังแต่งเพื่อการอ่านเช่นเดียวกับประเภท ฉันทะลังกา แต่มักจะเป็นบทความที่สั้นกว่าประเภทฉันทะลังกาเป็นอันมาก ถ้าหากแต่งเพื่อการอ่านทั่วไป เนื้อหาของหนังสือจะเป็นไปในรูปของเรื่องธรรมะ สุภาษิต คติสอนใจ เป็นต้น ส่วนหนังสือประเภทสุดท้าย คือ ประเภทร้อยแก้ว เป็นหนังสือคัมภีร์สำหรับพระเทศน์ ประวัติศาสตร์ เรื่องธรรมะที่เป็นคติ สอนใจ

ศาสนา คนมอญทั่วไปนับถือศาสนาพุทธกันอย่างเคร่งครัด เมื่อถึงวัน เทศกาลสำคัญ ๆ ก็จะพากันไปทำบุญที่วัดอย่างพร้อมเพรียง รวมไปถึงการฟัง เทศน์ การสวดมนต์ ปฏิบัติธรรม ส่วนการบริจาคเงินเพื่อสาธารณประโยชน์นั้น ชอบที่จะบริจาคให้แก่วัดมากกว่าอย่างอื่น เพราะมีความเชื่อมั่นว่า การทำบุญ เพื่อศาสนานั้น จะเป็นผลอานิสงค์ส่งวิญญาณให้ไปสู่สวรรค์

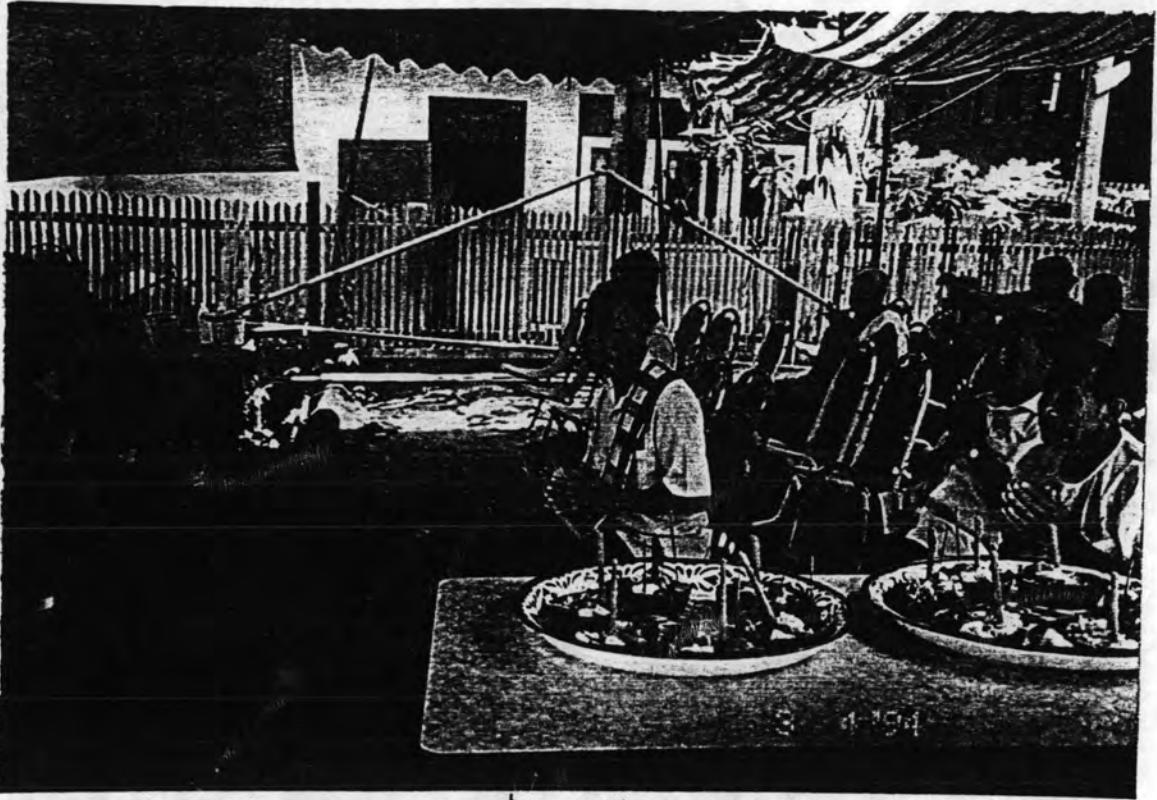

ภาพที่ 1-2 ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง

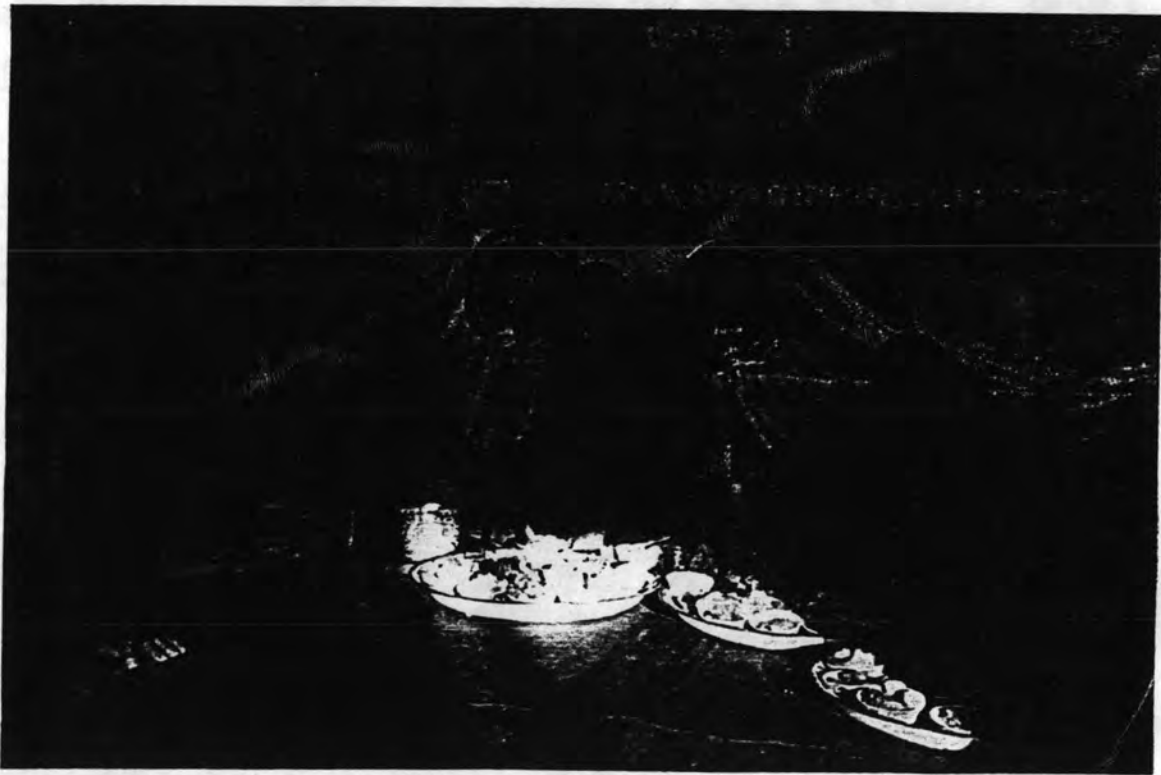
พิธีทางศาสนามีดังต่อไปนี้

ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง

จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ซึ่งเป็นวันพระ ซึ่งในวันนั้นมีพิธีทำบุญตักบาตรตามปกติ แต่จะมีการตักบาตรน้ำผึ้ง โดยชาวบ้านเตรียมผ้ามาถวายพระ โดยการนำผ้ามารองไว้ที่กันบาตร การทำบุญตักบาตรน้ำผึ้ง คนมอญเชื่อว่ามือนิสงส์มาก เพราะน้ำผึ้งเป็นหนึ่งในเภสัชยทาน ซึ่งมี 5 อย่างได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำผึ้ง น้ำอ้อย และน้ำมันพืช น้ำผึ้ง นั้นเป็นทั้งอาหารและยาซึ่งน้ำผึ้งเป็นส่วนผสมของยาโบราณ ส่วนความเชื่อของชาวมอญเกิดจากตำนานที่ว่า มีพระปัจเจกะโพธิ์รูปหนึ่งอาพาธ จึงประสงค์ที่จะได้น้ำผึ้งมาผสมโอสถเพื่อบำบัดอาการอาพาธนั้น วันหนึ่งได้ออกบิณฑบาตในชนบทที่ใกล้ชายป่า มีชายชาวบ้านผู้หนึ่งเกิดกุศลจิตหวังจะถวายทานแด่พระปัจเจกะโพธิ์ จึงได้นำน้ำผึ้งที่ตนได้เก็บไว้มาถวายด้วยจิตศรัทธาที่มีอย่างเปี่ยมล้นและสูงส่ง ครั้นรินน้ำผึ้งลงในบาตรเกิดปรากฏการณ์อัศจรรย์ น้ำผึ้งเกิดเพิ่มพูนขึ้นจนเต็มบาตรและล้นบาตรในที่สุด ขณะนั้นเองก็มีหญิงชาวบ้านผู้หนึ่งกำลังทอผ้าอยู่เห็นความอัศจรรย์นั้นด้วยจิตศรัทธา เกรงว่าน้ำผึ้งจะเปื้อนมือพระปัจเจกะโพธิ์ จึงรับนำผ้าที่ทอแล้วถวายเพื่อใช้ซับน้ำผึ้งที่ไหลล้น ทั้งชายผู้ถวายน้ำผึ้งและหญิงผู้ถวายผ้าต่างก็ได้ตั้งจิตอธิษฐานเมื่อได้ถวายน้ำผึ้งและถวายผ้าแด่พระปัจเจกะโพธิ์แล้ว และเมื่อทั้งสองได้ถึงกาลมรณะก็ได้เกิดอุบัติขึ้นใหม่ในโลกมนุษย์ ชายผู้ถวายน้ำผึ้งได้เกิดเป็นพระราชามีความเข้มแข็งและมั่นคง ส่วนหญิงผู้ถวายผ้าก็ได้เกิดเป็นพระธิดาของพระราชาก็เมืองหนึ่งที่มีความมั่งคั่งเช่นเดียวกัน และหลังจากการตักบาตรน้ำผึ้งแล้วชาวบ้านยังจัดให้มีพิธีสงฆ์ถวายพระพุทธรูป และพระสงฆ์โดยใช้น้ำอบไทยอีกด้วย

ภาพที่ 3 พิธีทำบุญกลางบ้าน

ภาพที่ 4 พิธีทำบุญศาลเจ้าพ่อลัดโพธิ์

พิธีทำบุญกลางบ้าน

จัดขึ้นในวันเสาร์แรกของเดือนเมษายนโดยชาวบ้านนิมนต์พระจำนวน 9 รูป จากวัดต่าง ๆ ในเขตอำเภอพระประแดง จัดงานทำบุญกลางบ้านในบริเวณพื้นที่ว่างระหว่าง 2 หมู่บ้าน ซึ่งปกติชาวบ้านใช้เป็นสถานที่จอดรถยนต์ การทำบุญกลางบ้านเป็นการทำบุญวันขึ้นปีใหม่ (วันสงกรานต์) โดยมีการทำบุญเลี้ยงพระเพลและนำเอาสายลั่นจวนรอบบ้านต่าง ๆ ในหมู่บ้านซึ่งมีผลทำให้ชาวบ้านมีความสบายใจตลอดทั้งปี รวมทั้งมีการนำเอาอาหารคาวหวานใส่กระทงลงบนถาดและนำไปวางบริเวณทางแยกต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน เพื่อทำบุญแก่ผีไร้ญาติ

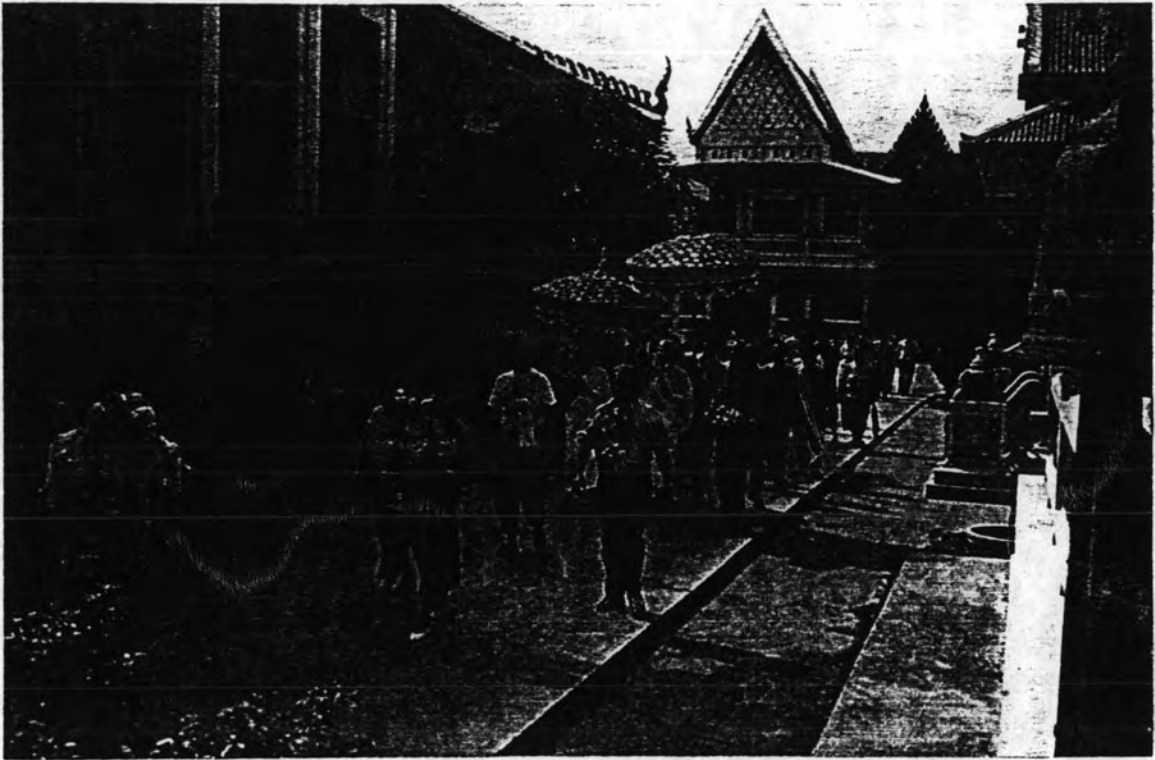
พิธีทำบุญศาลเจ้าพ่อลัดโพธิ์

พิธีทำบุญศาลเจ้าพ่อลัดโพธิ์จัดขึ้นในวันอาทิตย์แรกของเดือนกุมภาพันธ์ โดยชาวบ้านนิมนต์พระจำนวน 9 รูป จากวัดต่าง ๆ ในเขตอำเภอพระประแดง จัดงานทำบุญในบริเวณพื้นที่ของศาลเจ้าพ่อการทำบุญนั้นเป็นการทำบุญประจำปีแก่เจ้าพ่อลัดโพธิ์ โดยการทำบุญเลี้ยงพระตอนเช้าและการรำถวายเจ้าพ่อลัดโพธิ์กับการแสดงละครชาตรี ซึ่งการรำถวายเจ้าพ่อลัดโพธิ์เรียกว่า "รำถวายมือ" ส่วนเรื่องชื่อของศาลเจ้าลัดโพธิ์ ผู้วิจัยคาดว่ามาจากในสมัยก่อนมีต้นโพธิ์อยู่ระหว่างคลองซึ่งซุดเป็นทางลัดระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยา 2 ด้าน จึงมีการสร้างศาลถวายแก่เจ้าพ่อและชาวบ้านนับถือรวมทั้งการขอในเรื่องต่าง ๆ สำเร็จตามความมุ่งหมายจึงได้จัดพิธีทำบุญขึ้นทุกปี

ภาพที่ 5-6 วงปี่พาทย์มอญ

ภาพที่ 7 ประเพณีการบวช

ภาพที่ 8 ประเพณีการโกนจุก

ในด้านดนตรีและนาฏศิลป์ จากจดหมายที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2461 ในสาส์นนั้นได้ทรงแสดงบัญชีเพลงปี่พาทย์ ซึ่งเป็นของเล่นกันในครั้งกรุงศรีอยุธยา มีหมวดของเพลงพิณพาทย์มอญ โดยมีชื่อเพลงที่ปรากฏอยู่ในบัญชีตรงกับเพลงมอญที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ เพลงเชิญต่าง ๆ เพลงทะแยง เพลงราชาสี่บท เพลงฉิ่งหงษา ซึ่งในปัจจุบันมีชื่อว่า เพลงเงินทางไหม้ เพลงแป๊ะมังพลู เพลงสี่บท เพลงฉิ่ง ตามลำดับ เป็นทำนองที่พวกลิเกนิยมใช้ร้องอยู่เป็นประจำ เพลงพิณพาทย์มอญ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทแรกชื่อเพลงใหญ่ และอีกประเภท เรียกว่า เพลงเล็ก เพลงใหญ่แตกต่างกับเพลงเล็กตรงที่หน้าทับของตะโพนมอญ ตะโพนจะตีหนึ่งครั้งต่อเมื่อครบจังหวะกรับ 16 จังหวะ (ในการบรรเลงเพลงในบันไดเสียงของเพลงประจำวัดหรือจะตีครั้งหนึ่งต่อเมื่อครบจังหวะกรับ 24 จังหวะ (ในการบรรเลงในบันไดเสียงของเพลงประจำบ้าน) และเพลงใหญ่เหล่านี้มักจะใช้บรรเลงติดต่อกันมาจากเพลงประจำบ้านหรือประจำวัดเสมอ ส่วนเพลงที่ใช้บรรเลงประเภทที่สอง คือ เพลงเล็กนั้น เป็นเพลงที่ใช้บรรเลงโดยไม่ต้องอาศัยตามต่อมาจากเพลงประจำบ้านหรือเพลงประจำวัด หน้าทับตะโพนง่ายกว่าตีแบบเพลงสองชั้นของไทย มอญมักเรียกหน้าทับตะโพนชนิดนี้ว่า หน้าทับพม่า นอกจากใช้หน้าทับแบบนี้แล้ว ยังมีเพลงเล็กอีกประเภทหนึ่งสำหรับใช้ประกอบการรำมอญรำและประกอบการรำผี ซึ่งเพลงพวกหลังนี้จะใช้หน้าทับตะโพนจังหวะพิเศษแล้วแต่เป็นเพลง ๆ ไป ตัวอย่างชื่อของเพลงใหญ่ที่ยังคงเหลือมาจนทุกวันนี้ คือ เพลงประจำบ้านทางตรง เพลงประจำบ้านทรงกลาง เพลงประจำวัดทางตรง เพลงประจำวัดทางกลาง ชื่อเพลงนี้เป็นเพลงหลักและใช้บรรเลงขณะทำบุญที่บ้านหรือที่วัดตามชื่อของมัน ส่วนในเรื่องการแสดงในด้านนาฏศิลป์ของมอญชนิดหนึ่งที่เหลืออยู่คือ การรำมอญ ซึ่งใช้พิณพาทย์มอญเป็นดนตรีประกอบ ในประเทศไทยใช้รำทุกโอกาส ได้แก่ในงานมงคล รำหน้าศพ เป็นการรำเป็นบทสั้น ๆ ประมาณ 2-3 นาที ต่อบทรวม 10 บท หรืออาจจะเรียกว่า 10 ท่าด้วยกัน การรำมอญต้องอาศัยจังหวะจากตะโพนมอญเป็นหลัก การเคลื่อนไหว

ของผู้ร่ำเน้นหนักที่มีอ ส่วนเท้ามักจะไม่ใช่การก้าวอย่างการรำไทย มักเคลื่อนไหวเท้าทั้งสองด้วยวิธีกระดกไปทางด้านข้าง ๆ ของลำตัวเป็นส่วนใหญ่ ส่วนเพลงพิณพาทย์ที่ใช้ประกอบการรำนั้นก็เป็นประเภทเพลงเล็ก ส่วนการเล่นตะแยมอญใช้เล่นได้ในทุกโอกาส การเล่นตะแยมอญเป็นการร้องเพลงประกอบการรำ การร้องรำต้องมีผู้แสดงอย่างน้อย 2 คน คือ ฝ่ายชายกับฝ่ายหญิง ซึ่งจะต้องผลัดกันร้องว่า แก้วหรือถอยโหวารของฝ่ายตรงข้าม เครื่องดนตรีที่ใช้ได้แก่ ซอสามสาย จระเข้ ชลุ่ม กลองและฉิ่ง กลอนที่ใช้ในการร้องนั้นใช้กลอนเพลงต่าง ๆ ส่วนทำนองร้องมีหลายทำนองด้วยกันที่นิยมใช้ร้องมากที่สุดก็คือ ทำนอง แจ่มมัว (หรือสาย 1 ของซอ) เป็นเพลงของฝ่ายชายและฝ่ายชายเป็นผู้ร้องหลัก ส่วนฝ่ายหญิงมีหน้าที่ร้องตอนสร้อยของเพลง นอกจากนั้นยังมีทำนองร้องอีก 2-3 ทำนอง เช่น ทำนอง โปัด-ทะ-โล่น ทำนอง แก้มเงิน (ข้างข้างเท้า) ทำนอง ทะ-เก-จัว (เที่ยงคืน) และทำนอง ชล้าย-จ้าว (หนุ่มกลับบ้าน) โดยเฉพาะทำนองสองทำนองหลังนี้ใช้ร้องเมื่อจบการเล่นและจะจากกัน

ประเพณีในอดีต

ประเพณีการเกิด เมื่อภรรยาตั้งท้องได้ 2 หรือ 3 เดือน ผู้เป็นสามีจะต้องตัดพื้มา 9 ท่อนใหญ่ ๆ แล้วนำมาตั้งเป็นรูปกระโจมตากแดดไว้ ใคร ๆ ที่เดินผ่านไปมาเมื่อเห็นกระโจมนี้ ก็จะได้ทราบว่าบ้านนี้จะมีคนคลอดลูกในวันที่เด็กคลอด กันที่ที่ได้ยินเสียงเด็กร้องอู๊อู๊ ผู้เป็นพ่อจะต้องเป็นผู้ล้มพื้ที่กระโจมนั้นให้หมดทันที หลังจากนั้นจึงชุดดินมา 9 ก้อน เพื่อทำกันเตาสำหรับที่จะอยู่ไฟ แล้วนำพื้ทั้ง 9 ท่อนมาเป็นเชื้อไฟ และที่กันเตาทั้ง 4 มุมจะมีข้าวสุกปั้นเป็นก้อน ๆ เพื่อเป็นการเช่นสรวงแม่เตาไฟ ส่วนเด็กที่คลอดออกมานั้นก็จะมีวิธีเช่นเดียวกับกับของคนไทย เมื่อตัดรกออกจากเด็กแล้ว ผู้ที่เป็นพ่อจะต้องนำไปฝัง ที่ที่ฝังก็คือหลุมที่ชุดดินขึ้นมาทั้ง 9 ก้อนนั้น เอาข้าวเปลือก 1 กะลาเทลงไปด้วย แล้วจึงกลบให้เรียบร้อย ส่วนเด็กเมื่อทำความสะอาดเสร็จแล้วก็จะให้นอนลงในกระดัง เอาผ้าผูกเป็นกระโจมต่างมุ้ง ถ้าเป็นเด็กผู้ชายจะ

วางสมุด ดินสอไว้ในกระดังด้วย เพื่อว่าเมื่อเด็กโตขึ้นจะได้เป็นคนที่เรียนหนังสือเก่ง จะได้เป็นเจ้าของคน หากเป็นเด็กผู้หญิงก็จะใส่ ด้าย เข็ม ไว้ในกระดัง เพื่อว่าเมื่อเด็กโตขึ้นจะได้เป็นกุลสตรีเก่งทางด้านเย็บปักถักร้อย บนหัวนอนของแม่จะวางหวดหนึ่งข้าวเหนียวไว้ 1 อัน และเคียวอีก 1 เล่ม ทั้งนี้เพื่อป้องกันผีที่จะมาทำร้ายทั้งแม่และเด็ก

ขณะที่จะอยู่ไฟจะมีการเผาอิฐ (มอญ) ให้ร้อนแล้วเอาผ้ามาห่อ นำมานาบบนท้องเพื่อให้หมดลูกแห้งและเข้าอุ้งเร็วขึ้น นอกจากนี้ยังใช้นาบตามร่างกาย เช่น บั้นเอว ต้นขา และน่องเป็นต้น การอยู่ไฟที่กล่าวมาแล้วนั้น ถ้าเป็นท้องแรกก็ต้องอยู่ไฟนานถึง 7-9 วัน และถ้าเป็นท้องรอง ๆ ลงไป ในกรณีที่มีร่างกายแข็งแรงก็จะอยู่ไฟเพียง 5 วันก็พอ

ก่อนวันที่จะออกจากกระดานไฟผู้เป็นแม่จะต้องนำส้มมาครอบ เอาผ้าพันรอบส้มนั้นไว้ ในขณะที่เดียวกันก็นำอิฐที่เผาแล้วนั้นมาห่อผ้า แล้วนำไปชุบน้ำเพื่อให้เกิดควันแล้วนำมารมแผลที่ช่องคลอดเพื่อให้แผลแห้งเร็ว เสร็จแล้วจึงอาบน้ำที่ต้มด้วยใบมะขาม ใบส้มป่อย และรักษาผิวด้วยการทาขมิ้น ผู้ใหญ่ที่เป็นเจ้าพิธีจะนำเอาอาหารคาวหวานใส่ในกระทงที่ทำด้วยใบตอง นำไปวางไว้ที่เชิงบันไดเพื่อบอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มาช่วยคุ้มครอง ในระหว่างคลอดให้กลับไปได้แล้ว

ประเพณีการบวช ก่อนที่จะถึงพิธี 1 วัน ผู้ที่บวชจะต้องไปขมาญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ในการไปจะมีเพื่อนฝูงที่สนิทชิดชอบประมาณ 6-7 คน แต่งกายด้วยชุดลอยชายตามไปเป็นกลุ่มพร้อมด้วยกลองยาว ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง ดูเป็นที่ครึกครื้น แต่สิ่งที่จะขาดเสียมิได้ก็คือพิธีกร พิธีกรจะเป็นผู้กล่าวนำขอขมา ตัวพิธีกรจะแต่งกายนุ่งโจงกระเบนสวมเสื้อสีขาว ถือพาน ดอกไม้ ชูบ เทียน เดินนำหน้าไป

อนึ่งดอกไม้ ชูบ เทียน ที่กล่าวมานี้มิใช่ชูบเทียนแพที่ใช้ในการขอขมา โดยทั่ว ๆ ไป แต่จะทำเป็นกรวยด้วยใบตองเล็ก ๆ สำหรับเสียบชูบ 3 ดอก เทียน 1 เล่ม ดอกหมากอ่อนกับดอกนกยูง ผู้ที่จะบวชยังไม่โกนผม แต่งตัว คล้ายกับผู้หญิงไทยในสมัยโบราณ กล่าวคือ นุ่งผ้าเยียรบับ จับหน้านาง ห่ม สะไบ ทัดดอกไม้มีสร้อยคอทองคำ และเข็มขัดทองคำเป็นเครื่องประดับ การ ไปขอขมาจะไปเวลาประมาณบ่าย 3 โมง หรือตอนเย็น

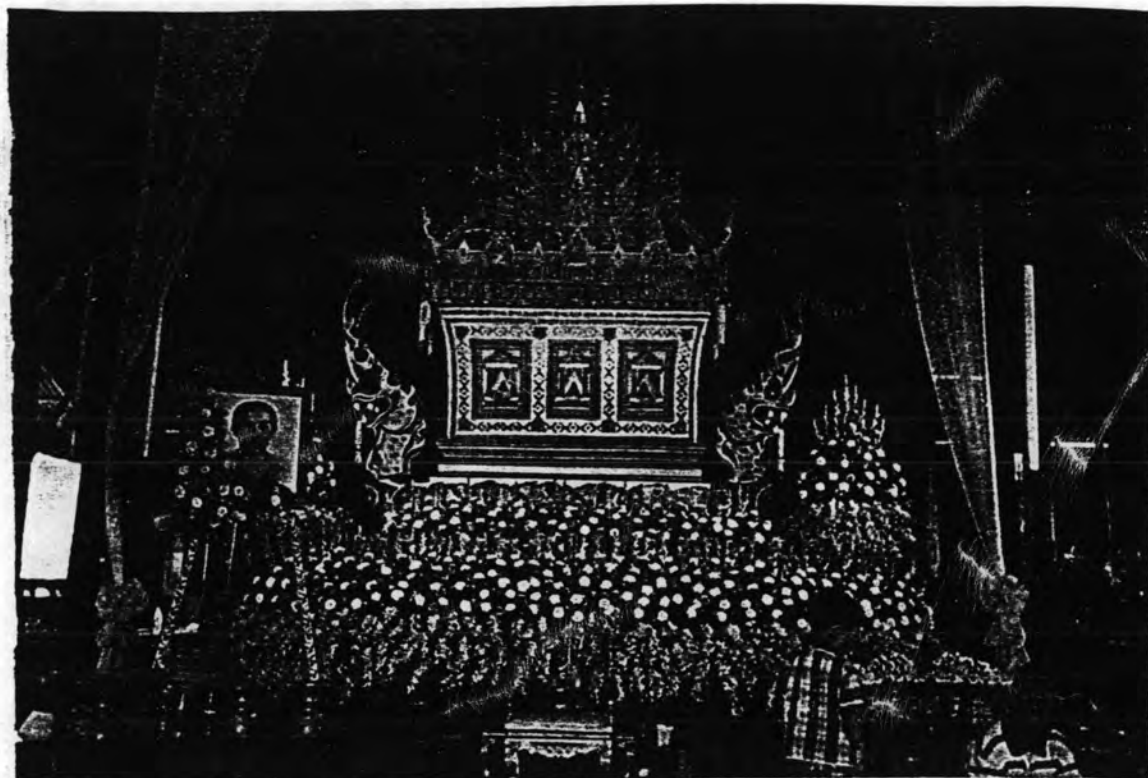
วันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันบวช ผู้บวชยังไม่ปลงผม การแต่งกายก็เช่นเดียวกับวันแห่ลา นุ่งบนแครงแห่กันไปที่วัด ครึ่งถึงบริเวณโบสถ์ก็จะทำการปลงผม เปลี่ยนเครื่องแต่งกายเป็นนาคคือ นุ่งขาว ห่มขาว ญาติพี่น้องและผู้ที่มาร่วมงาน จะช่วยกันจูงนาคเข้าโบสถ์ เพื่อประกอบกรรมพิธีทางศาสนาเช่นเดียวกับธรรมเนียมของคนไทยต่อไป

ประเพณีการโกนจุก มอญเน้นหนักเรื่องทำขวัญเช่นเดียวกับของไทย อันนี้เป็นการทำขวัญครั้งแรกของชีวิตของมอญคือ มอญมักพูดกันจนติดปากว่าผู้ชาย มีการทำขวัญ 3 ครั้ง และผู้หญิงมีการทำขวัญ 2 ครั้ง การทำขวัญทั้งสามคือทำขวัญโกนจุก แต่งงานและบวช สำหรับผู้หญิงไม่มีโอกาสบวชจึงมีการทำขวัญเพียง 2 ครั้ง ส่วนที่มอญเน้นหนักมากคือ ในแง่ของโหรา และภาษาที่ไพเราะและมี วาจาสิทธิ์ ขวัญที่ให้โดยมากมีถึง 9 ประการ ความหมายของการให้ขวัญหรือให้พรเป็นไปในทางที่ดี

ประเพณีแต่งงาน เริ่มต้นด้วยการทาบตามสู่ขอ ตกลงจำนวนสินสอดทองหมั้นแล้วกำหนดวันแต่งงานตามฤกษ์เหมือนกับธรรมเนียมของไทย และเมื่อถึงวันแต่งงานก็จะมีขบวนขันหมากอันประกอบด้วย พานดอกไม้ ชูบเทียนแพ ขันหมากพลู ขันสินสอดทองหมั้น ผ้าไหว้ ถาดขนมและถาดผลไม้ เมื่อขบวนมาถึงบ้านเจ้าสาว ก็จะมีพานใส่หมากพลูของฝ่ายเจ้าสาวลงมาเชื้อเชิญขึ้นบ้าน มีการ กั้นประตูตามแบบฉบับของไทยหลังจากนั้นพิธีกรก็จะกล่าวนำขอขมาผีเห้าย่าผีเรือน

ภาพที่ 9-10 ประเพณีการแต่งงาน

ภาพที่ 11-12 ประเพณีการทำศพ

ด้วย ดอกไม้ ชูปเทียนแพที่ฝ่ายเจ้าบ่าวนำมา กับผ้าไหว้สีขาว แล้วจึงขอขมา
พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายเจ้าสาว พร้อมกับมอบผ้าไหว้ให้คนละ 1 สำหรับ
เมื่อเสร็จพิธีก็จะมีการเลี้ยงอาหารแก่ทุกคนที่มาร่วมงาน ครึ่งได้เวลาพอสมควร
แล้ว ฝ่ายเจ้าบ่าวจึงลากลับ ตัวเจ้าบ่าวเองก็ต้องกลับไปด้วย ตกกลางคืนจึงมี
ขบวนนำเจ้าบ่าวมาส่งยังบ้านเจ้าสาว พอรุ่งเช้าก่อนตะวันจะขึ้น เจ้าบ่าวจะ
ต้องกลับไปบ้านของตนเอง ปฏิบัติเช่นนี้จนครบ 7 วัน ทางฝ่ายเจ้าสาวจึงจะ
นำขบวนมาไหว้พ่อแม่และญาติพี่น้องของฝ่ายเจ้าบ่าวด้วยผ้าไหว้ ขนมและผลไม้
อันเป็นการสิ้นสุดพิธีการแต่งงาน

ประเพณีการทำศพ โดยปกติคนมอญทั่วไปจะแบ่งศพออกเป็น 2

ประเภทคือตายดีกับตายไม่ดี ตายดีได้แก่การตายด้วยโรคชราเจ็บป่วยมานาน
ส่วนตายไม่ดี ได้แก่ตายเพราะอุบัติเหตุ ฆ่าตัวตาย และโรคบาดแผล รวมทั้ง
ศพเด็กที่มีอายุไม่เกิน 12 ปี เหล่านี้จะต้องนำไปฝังเพียงอย่างเดียว ถ้าตาย
ในบ้านจะต้องรับนำไปฝังที่วัดทันที ไม่มีการสวด ไม่มีการทำบุญ นอกจากตาย
ไปแล้ว 7 วัน จึงจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้

สำหรับผู้ที่ตายดี ตายในบ้าน จะนำโลงศพขึ้นบ้านไม่ได้ แต่จะจัดให้มี
การสร้างแท่นวางศพ (ภาษามอญเรียกว่า โจ้งเห่น) ไว้บนบ้าน มีไม้ค้ำยันไว้
ที่ได้ถุนบ้านตรงที่วางแท่นศพนั้น แท่นวางศพจะทำด้วยไม้ไผ่ 4 ซี่ซ้อนกัน 4 ชั้น
มีความกว้าง 1 ศอก ยาว 4 ศอก ตั้งเสาขึ้น 6 ต้น ที่เพดานบุด้วยผ้าขาว
และใช้ไม้ไผ่อีก 4 อัน ไขว้กันเป็น 4 แฉก ตรงเสาด้านข้างทั้ง 6 ต้นไว้ จับ
พูล 1 จับ ผูกเป็น 3 เปลาะด้วยด้ายดิบ แหวน 1 วง กรรไกร 1 อัน ผูก
ติดกันห่างกันพอสมควร ทั้ง 3 อย่างนี้ผูกห้อยไว้ที่เพดานผ้าขาว โยงลงมาติด
ไว้ที่ร่างศพ อันนี้เป็นการสร้างแท่นวางศพ ก่อนที่จะเอาศพขึ้นวางบนแท่นนี้
ต้องจัดการกับร่างศพเสียก่อนดังนี้คือต้องต้มน้ำให้เดือดแล้วเก็บไว้ให้เย็นลงเสีย
ก่อน แล้วจึงเอามาอาบน้ำ โดยใช้หม้อดินใหม่ ๆ 3 ใบ เป็นภาชนะสำหรับตัก
น้ำอาบน้ำ เมื่ออาบน้ำเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้ทำการเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวศพ

เสี้ยใหม่ โดยเอาผ้ามา 1 ชิ้น ทบกันเป็นรูปสามเหลี่ยมเย็บติดกันไว้ สำหรับ
 ช่องขาทั้ง 2 ข้าง คล้าย ๆ กางเกงในที่ใช้กันอยู่ในสมัยนี้ (ภาษาทางรามัญ
 เรียกว่า เปิงมอย) ก็คือกางเกงชั้นในนั่นเอง เสร็จแล้วนุ่งผ้าสวมเสื้อให้ใหม่
 กลับข้างเสี้ย คือเอาด้านหน้าไปไว้ด้านหลังทั้งหมด ต่อจากนั้นหิวผมให้ศพ เมื่อ
 หวีเสร็จให้หักหัวนั้นเสี้ย เสร็จแล้วจึงเอาดาบมาผูกที่ศพนั้นเป็น 3 ตอนด้วย
 กันคือ ที่คอ ที่ข้อมือ ที่ข้อเท้า เอาเหรียญบาทใส่ลงไปในปากของศพ ต่ำ
 หมากให้ละเอียดใส่ลงไปด้วย 1 คำ แล้วใช้ไม้ไผ่ 2 ซีกผูกขนานไว้ข้างศพทั้ง
 2 ข้าง เสร็จแล้วจึงยกศพขึ้นวางบนแท่นที่เตรียมไว้ เอาผ้าขาวคลุมศพไว้เป็น
 อันว่าเสร็จพิธีในการจัดแท่นวางศพ

ต่อจากนั้นให้ก่อไฟไว้ที่ปลายเท้าของศพที่วางไว้บนแท่นนั้นโดยใช้เตา
 1 ใบ มี 3 เตา เอาหม้อดินใส่น้ำต้มไว้ปล่อยให้ไผ่ทอดลงไปเอง โดยใช้ฟืน
 3 ดุ้น เมื่อไผ่ทอดไปก็ไม่ต้องเติมฟืนลงไปอีก จุดตะเกียงไว้ที่ด้านหัวนอน 1 ดวง
 แล้วนิมนต์พระมาบำเพ็ญกุศล แสดงพระธรรมเทศนาต่อไป

เสร็จแล้วให้จัดการต่อหีบศพ ภายในหีบศพนั้นต้องรองด้วยฟากไม้ไผ่
 4 ซีก เมื่อเอาศพเคลื่อนย้ายออกจากแท่นไปใส่ในหีบ และทำบันได 4 ชั้น วาง
 ไว้บนฝาโลงศพนั้นด้วย ขณะเมื่อยกศพออกจากแท่นนั้นให้ทุบหม้อใบที่ 1 เสี้ยและ
 ไข่ข้างแท่นนั้น เมื่อเอาศพออกจากบ้านพันประตูหรือบันไดบ้าน เอาหม้อที่ใส่น้ำ
 เดินตามศพรดน้ำตาม พอถึงบันไดก็ให้ทุบหม้อนั้นให้แตกทั้งเสี้ยเป็นใบที่ 2 ส่วน
 ใบที่ 3 ให้ตามไปกับศพพร้อมเอาเตาไปที่วัดด้วย

จากนั้นให้ลูก ๆ ทุกคนของผู้ตายเตรียมของแต่งตัวอันมี กระจก หวี
 หมาก พลุ มืด เสื้อผ้า ใส่กระจาด แล้วให้บุตรคนสุดท้ายคนหนึ่งถือกระจาดทูน
 ไว้บนศรีษะแล้วเดินนำขณะจูงศพออกจากบ้านโดยไม่เหลียวหลังไปดู เฉพาะคน
 ที่ทูนกระจาดจะแต่งตัว นุ่งผ้าขาว เสื้อขาว คลุมศรีษะ เมื่อนำศพไปถึงวัดหรือ
 ป่าช้าแล้ว ให้นำเอาหม้อดินที่ใส่น้ำตั้งไว้ที่ปลายแท่นนั้นมาตั้งไว้อีกด้วย แล้ว

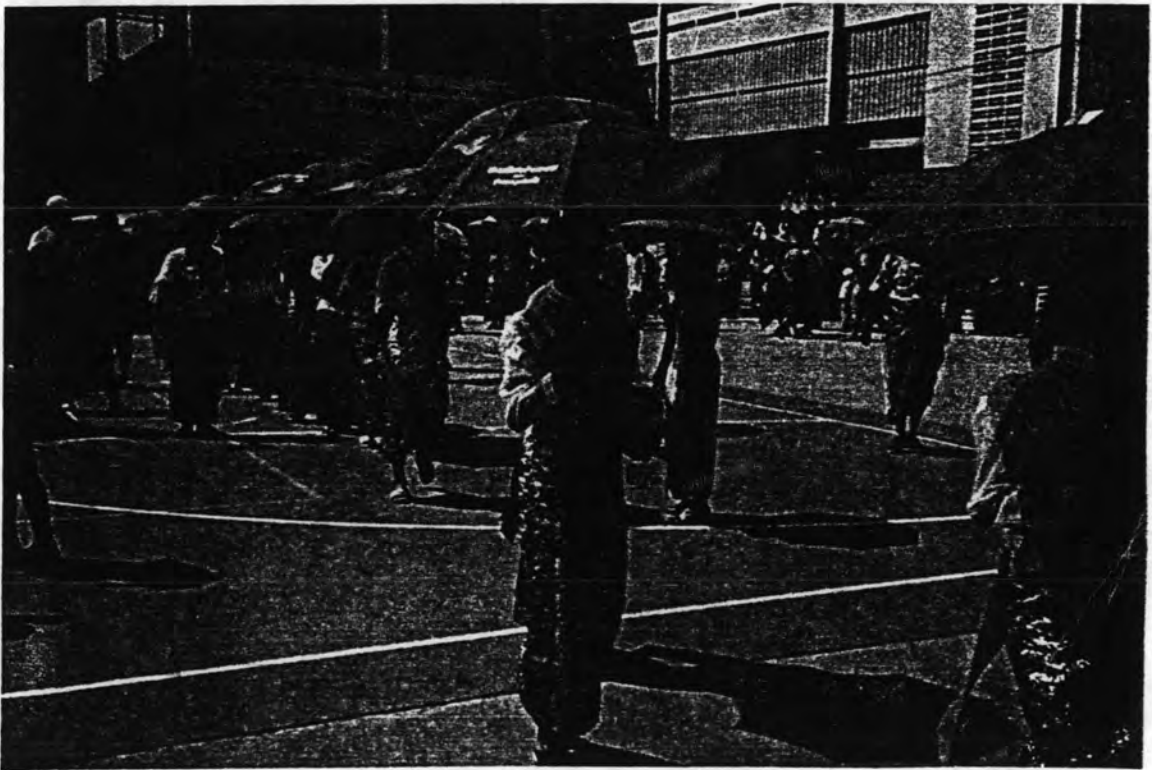
นิมนต์พระมาให้ศีล เชิญผู้ที่มีมาร่วมงานรับศีลโดยทั่วกัน เมื่อสมทานศีลควรเคาะ
หีบศพด้วย เมื่อสมทานศีลบำเพ็ญกุศลอย่างใดก็ตามเสร็จแล้ว จึงนำศพไปเวียน
ทางซ้าย(อุตราวัฏ)ของเชิงตะกอน 3 รอบ เมื่อครบแล้วนำชั้นตั้งบนเชิงตะกอน
จากนั้นให้เตรียมเอาน้ำสะอาด 1 ชั้น และมะพร้าวปอกเปลือกแล้ว 1 ลูก แล้ว
เชิญผู้ที่มีมาร่วมงานมาดูหน้าศพก่อนที่จะทำการเผา เมื่อดูกันครบแล้วจึงเอาน้ำ
และน้ำมะพร้าวที่เตรียมเอาไว้มาอาบศพอีกครั้งหนึ่งแล้วพลิกเอาศพคว่ำหน้าลง
เอาพื้นทับให้เพียงพอแล้วจุดไฟเผา ขณะเมื่อไฟลุกติดแล้วผู้ที่มีร่วมอยู่จะได้ดูสภาพ
ศพว่าเป็นอย่างไร แล้วเอาผ้าขาว 1 ผืน โยนข้ามศพที่ไฟกำลังลุกอยู่บนเชิง
ตะกอนข้ามไปข้ามมา 3 ครั้ง เมื่อจะกลับบ้าน จึงเอามhorn้ำที่ต้มไว้ในเตาตั้ง
แต่ต้นที่ได้นำมาด้วยนั้นเททิ้งเสีย และให้ผู้ถือกระดาษเครื่องของใช้ที่นำมาจาก
บ้านนั้นคว่ำทิ้งเสียที่สุสานหรือที่ป่าช้านั้นด้วย จึงเป็นอันเสร็จพิธี

ประเพณีค้ำตันโพธิ์ ชาวรามัญถือว่าการค้ำตันโพธิ์เป็นการค้ำจุนศาสนา
และมักจะกระทำกันระหว่างวันสงกรานต์ คือวันที่ 13, 14, 15 ของทุกปี โดย
ถือเอาวันที่ 14 เป็นหลักกล่าวคือถ้าวันที่ 14 ตรงกับวันจันทร์ คนที่เกิดวันจันทร์
จะต้องนำไม้ไปค้ำตันโพธิ์ หรือถ้าวันที่ 14 ตรงกับวันศุกร์ คนที่เกิดวันศุกร์จะ
ต้องนำไม้ไปค้ำตันโพธิ์เป็นต้น

เหตุที่ถือเอาวันที่ 14 เป็นหลักก็เพราะว่าวันที่ 14 นั้นอยู่ระหว่างวัน
สิ้นปีกับวันขึ้นปีใหม่ของไทยเราเรียกกันว่า วันเนา นั้นเอง ชาวรามัญถือว่าเป็นวัน
ไม่ดี ต้องทำบุญที่เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น ค้ำตันโพธิ์ ซ่อมทางเดิน หรือซ่อม
สะพาน ถ้าเลือกการค้ำตันโพธิ์ก็จะต้องไปหาไม้ที่มีง่าม ซึ่งส่วนมากจะใช้ไม้
กระถิน นำมาปอกเปลือกแล้วทาสมันให้สวยงาม นำไปค้ำตันโพธิ์ที่วัดใดวันหนึ่ง

ประเพณีสงกรานต์ สงกรานต์ปากลัดจะเริ่มตั้งแต่วันที่ 13, 14 และ
15 เมษายน ชาวมอญถือว่าเป็นเทศกาลวันขึ้นปีใหม่เช่นเดียวกับของไทย
ก่อนจะถึงวันนั้นจะมีการตระเตรียมทำความสะอาดบ้านช่องเรือนชาน ประมาณ

วันที่ 5-8 เมษายน จะมีการกวนขนมประเพณีคือ กาละแม เพื่อแจกจ่ายแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ครึ่งเมื่อถึงวันตรุษสงกรานต์ก็จะมีการทำบุญ เริ่มด้วยการส่งข้าวสงกรานต์ตามวัดมอญแต่เช้าตรู่ นำอาหารเข้าไปถวายพระตามเวลาปกติ สลับกันทำอย่างนี้ทั้ง 3 วัน ส่วนในช่วงเวลากลางวันลูกหลานทุกคนต่างก็พากันไปกราบไหว้ให้น้ำอบแก่ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายายหรือผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน เด็ก ๆ จะมีหน้าที่ส่งขนมกาละแมพร้อมด้วยผลไม้อีกตามสมควรไปยังบ้านญาติพี่น้อง หรือผู้ที่สนิทคุ้นเคยภายในหมู่บ้าน ส่วนสาว ๆ จะรับหน้าที่ส่งตามบ้านญาติในอีกหมู่บ้านหนึ่ง ซึ่งเป็นที่พอใจของหนุ่ม ๆ ในหมู่บ้านนั้นที่จะได้แอบมองสาว ๆ พอตกเย็นก็จะพากันนำ ชูบเทียน ดอกไม้ น้ำอบ ไปกราบไหว้และประพรมอัฐิของบรรพชน บางบ้านอาจจะนำธงอันเล็ก ๆ หลายสีไปปักไว้รอบ ๆ อัฐิอีกด้วย ครึ่งถึงเวลาค่ำจะมีการเล่นส่ำระหว่างหนุ่มสาวแต่การเล่นส่ำมิได้มีเฉพาะใน 3 วันนี้เท่านั้น พวกหนุ่มสาวพอใจที่จะเล่นกันถึง 7 วัน เป็นอย่างนี้กันทุกหมู่บ้านและท้ายสุดก็จะเป็นการทำทานสะเดาะเคราะห์ ปล่อยนง ปล่อยปลา ดังที่ได้กลายเป็นประเพณีมาจนทุกวันนี้

ภาพที่ 13-14 ประเพณีแห่นก-แห่ปลา

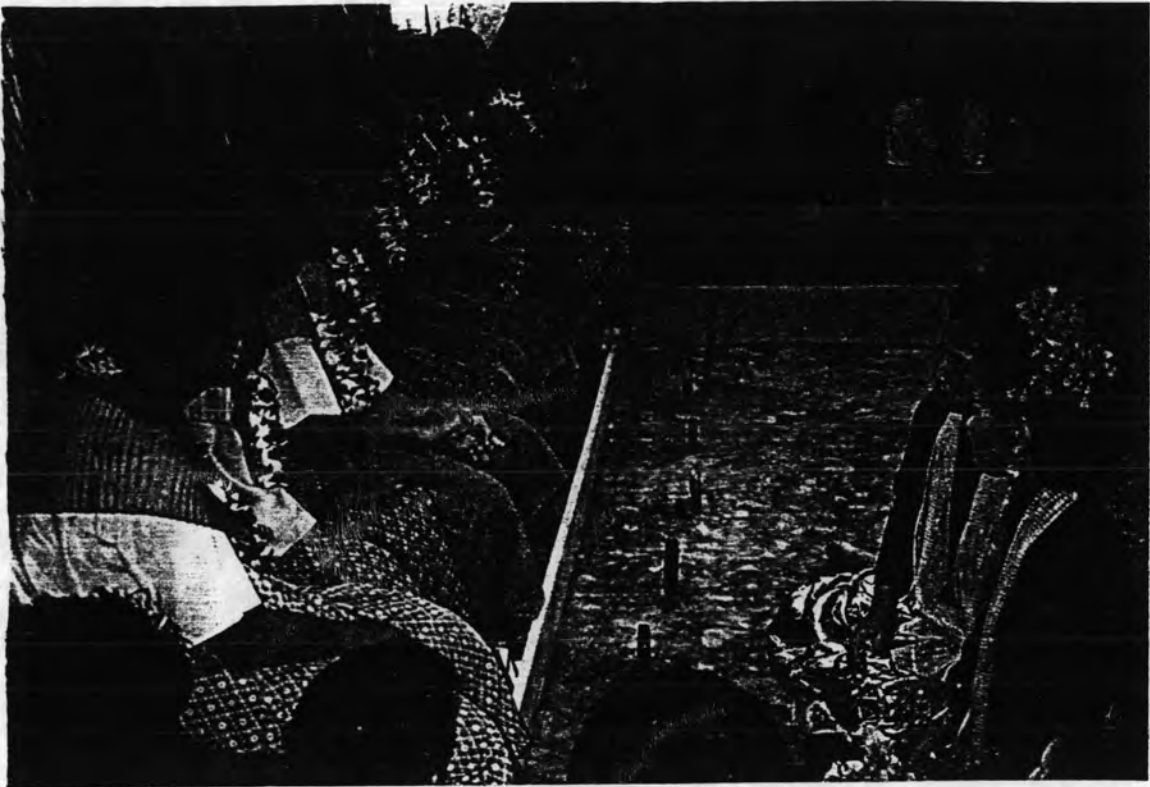
ประเพณีแห่ธง-แห่ปลา เกิดจากความเชื่อของชาวมอญที่ว่า การปล่อยปลาและนกเป็นการสะเดาะเคราะห์ให้แก่ตัวเองทำให้มีอายุยืนยาว ความเชื่อดังกล่าวมีมูลเหตุมาจากตำนานที่เล่าต่อ ๆ กันมาว่า มีสมภารเจ้าวัดอยู่แห่งหนึ่งมีความเชี่ยวชาญทางวิชาโหราศาสตร์ วันหนึ่งท่านเห็นสามเณรลูกวัดองค์หนึ่งมีใบหน้าเศร้าหมองไร้ราศี จึงได้นำเอาวัน เดือน ปี ของสามเณรไปตรวจดูดวงชะตา ปรากฏว่าเป็นดวงชะตาที่ใกล้ถึงฆาตภายในสองวันนี้ ท่านสมภารมองดูสามเณรด้วยความสงสาร จึงอนุญาตให้สามเณรไปเยี่ยมญาติโยมที่บ้าน ขณะที่เดินทางไปตามทุ่งนา สามเณรแลเห็นปลากำลังตกชลักอยู่ในหนองน้ำรอวันตาย ทำให้เกิดความสงสารและอยากจะช่วยชีวิตไว้ จึงได้ซื้อปลานั้นไปปล่อยในลำคลอง แล้วจึงเดินทางต่อไปจนถึงบ้าน ครึ่งสมครแกว่าเวลาจึงเดินทางกลับ ฝ่ายสมภารเมื่อเห็นสามเณรกลับมาก็ตกใจเพราะมิได้เป็นไปตามที่ท่านนายไว้ จึงได้ไต่ถามความเป็นไป สามเณรก็เล่าให้ฟังโดยตลอด สมภารก็รู้ได้ทันทีว่าการที่สามเณรรอดชีวิตมาได้เพราะได้ปล่อยปลาให้มีชีวิตรอดอยู่ได้ เช่นกันช้านี้ได้แพร่สะพัดไปทั่วหมู่บ้านเป็นเหตุให้ชาวบ้านอยากได้ปลานิสงค์ เช่นสามเณร จึงพากันปล่อยปลาเป็นการสะเดาะเคราะห์อยู่ทั่วไป

ประมาณ พ.ศ. 2488 คุณชายพ่วง พงษ์เวช คหบดีมอญผู้หนึ่งในหมู่บ้านทรงคนองใคร่ที่จะสะเดาะเคราะห์ ด้วยการปล่อยปลาเป็นจำนวนมาก นายคล้าย พงษ์เวช บุตรชายจึงได้เชิญสาว ๆ ในหมู่บ้านมาร่วมกันเป็นขบวนทุกคนแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มีสีสังดงามตามแบบฉบับของมอญ ถือโหลปลาเดินตามกันเป็นขบวนนำด้วยกลองยาว น่าสนุนสนาน ปรากฏว่าเป็นที่น่าชื่นชมแก่ชาวบ้านทั้งปวง แต่นั้นมานายคล้าย พงษ์เวช จึงต้องรับเป็นประธานจัดงานแห่ปลาของท้องถิ่นมาโดยตลอด จนในที่สุดได้กลายมาเป็นประเพณีแห่ปลา ส่วนการแห่ธงนั้นได้นำมาผนวกเข้าในภายหลังด้วยเหตุผลอย่างเดียวกัน ดังนั้นทุกคนจึงเรียกประเพณีนี้ว่า ประเพณีแห่ธง-แห่ปลา ครั้งเมื่อนายคล้าย พงษ์เวช ย่างเข้าสู่วัยชราไม่สามารถดำเนินงานนี้ได้อย่างเช่นแต่ก่อน ทางราชการจึงรับช่วงไปจัดทำจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

จากนั้นประเพณีแห่หนกแห่ปลา ก็เริ่มขยายวงกว้างขึ้น กล่าวคือไม่ได้ปฏิบัติกันในหมู่ชาวมอญเท่านั้น แต่เป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในอำเภอพระประแดง เช่น จัดให้มีการประกวดนางสงกรานต์ การให้แต่ละตำบลช่วยกันรับผิดชอบจัดรถอย่างสวยงามมาเข้าขบวนแห่ พร้อมทั้งหาสาวงามมาร่วมแห่หนก แห่ปลา ด้วยเป็นต้นด้วยเหตุนี้เองงานประเพณีแห่หนก แห่ปลา ของอำเภอพระประแดงจึงกลายเป็นประเพณีระดับชาติมาจนทุกวันนี้

ประเพณีส่งข้าวสงกรานต์ การส่งข้าวสงกรานต์เป็นประเพณีอย่างหนึ่งของชาวมอญคาดว่าคงจะได้รับอิทธิพลมาจากตำนานสงกรานต์ ตอนท่านเศรษฐีนำเครื่องสังเวศไปบวงสรวงเทวดาที่ต้นไทรเพื่อขอบุตร เพราะข้าวก็ใส่หม้อดินกับข้าวต่าง ๆ ก็ใส่กระทงด้วยใบตอง คล้ายกับการเซ่นเจ้าหรือบูชาเทวดา การส่งข้าวสงกรานต์ของมอญพระประแดงจะกระทำเฉพาะในวันที่ 13 หรือ 14 หรือ 15 เมษายน เท่านั้น

ในแต่ละหมู่บ้าน จะมีบ้านใดบ้านหนึ่งเป็นผู้รับหน้าที่หุงข้าวสงกรานต์ ส่วนค่าใช้จ่ายนั้น ถ้าบ้านใดมีฐานะดีก็อาจจะออกค่าใช้จ่ายเอง แต่ถ้าไม่สามารถจะออกค่าใช้จ่ายได้ทั้งหมดก็จะออกบอญตามบ้าน เพื่อนำเงินไปซื้ออาหารสำหรับการนี้ เมื่อถึงกำหนดวันส่งข้าวสงกรานต์ บ้านที่รับหน้าที่ดังกล่าวจะปลูกศาลเพื่อถวายข้าวสงกรานต์ต่อท้าวมหาสงกรานต์ ลักษณะของศาลก็คล้ายกับศาลเพียงตาประดับด้วยทางมะพร้าวกับขง การหุงข้าวสงกรานต์ในสมัยโบราณนั้น จะต้องนำข้าวมาซ้อมให้ขาว เก็บกากข้าวและสิ่งสกปรกออกให้หมดแล้วนำไปชาน้ำ 7 ครั้ง จากนั้นจึงนำไปหุงเป็นข้าวสวยแต่ให้แข็งกว่าเล็กน้อยแล้วนำมาแช่ในน้ำเย็นเพื่อไม่ให้ข้าวเกาะตัวกันครั้งแล้วก็ตมน้ำอีกหม้อหนึ่งทิ้งไว้ให้เย็น แล้วโรยดอกมะลิเอาน้ำดอกมะลินั้นใส่ลงไป ข้าวหุงที่ไว้แล้วนำไปใส่ไว้ในหม้อดิน ส่วนกับข้าวนั้นโดยมากจะเป็นอาหารเค็ม เช่น ไข่เค็ม ปลาเค็ม เนื้อเค็ม ผักกาดเค็ม หรือยาชนิดต่าง ๆ เป็นต้น และมีของหวานได้แก่ ถั่วดำ ตมน้ำตาล และผลไม้ที่นิยมกันได้แก่ กล้วยหักมุก แตงโม เมื่อเตรียมอาหารและ

ภาพที่ 15-16 ประเพณีการเล่นสะบ้า (บ่อน)

ของหวานเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จัดใส่ลงในกระทงวางบนถาดให้เท่ากับจำนวนวัดที่จะไป (วัดมอญมีทั้งหมด 11 วัด) สิ่งต่าง ๆ ทั้งหมดนี้จะต้องเตรียมจัดไว้ให้เสร็จประมาณ 04.30 น. เพราะราว ๆ 05.00 น. สาว ๆ ในหมู่บ้านมารับข้าวสงกรานต์เพื่อนำไปส่งตามวัดต่าง ๆ เจ้าของบ้านจะเป็นผู้กำหนดว่าใครจะไปวัดไหน แต่เป็นการกำหนดที่รู้ใจสาว ๆ ว่าต้องการจะไปตามวัดที่อยู่ไกลบ้าน เพราะจะได้มีโอกาสพบกับหนุ่ม ๆ ต่างตำบลอีกด้วย (หนุ่ม ๆ สาว ๆ เหล่านี้แทบจะไม่มีโอกาสพบกันเลย เนื่องจากต่างคนต่างแยกย้ายกันไปประกอบอาชีพ) และเมื่อส่งข้าวสงกรานต์เรียบร้อยแล้ว ตอนซากลับจะมีหนุ่ม ๆ มาคอยดักรดน้ำ และเกี้ยวพาราสีตามวิถีชนุ่มสาวทั่ว ๆ ไป

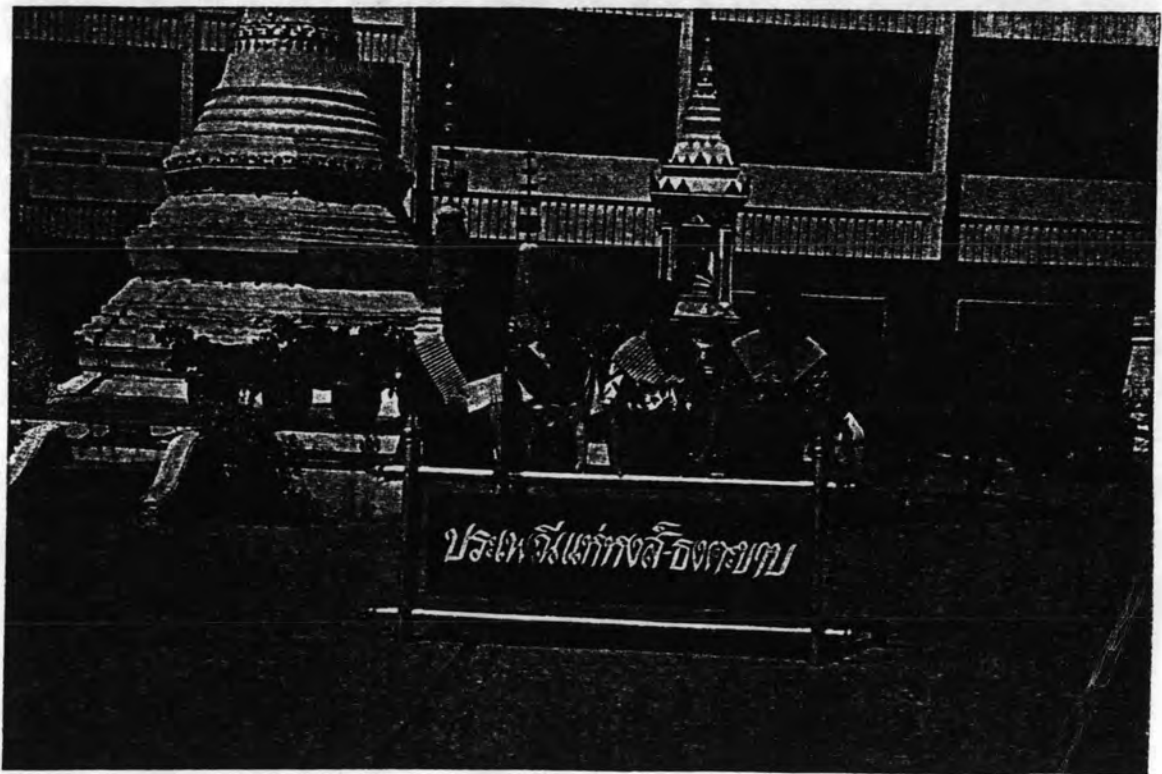
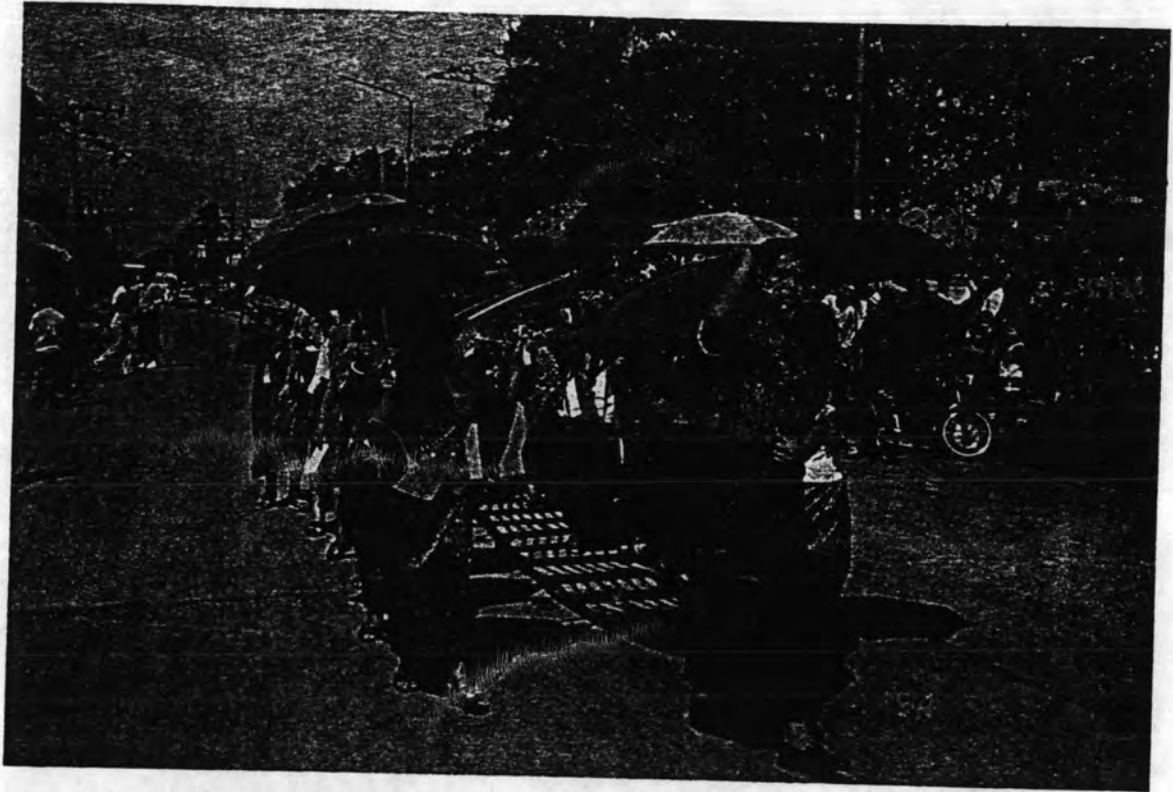
ประเพณีการเล่นสะบ้า สะบ้า (บ่อน) เป็นการละเล่นอย่างหนึ่งของชาวมอญ ซึ่งจะเล่นกันในระหว่างเทศกาลสงกรานต์กันทุกหมู่บ้าน สถานที่เล่นคือ ใต้ถุนบ้านหรือลานหน้าบ้าน พวกสาว ๆ จะช่วยกันปรับพื้นดินให้เรียบ พอที่จะทอยหรือตีลูกสะบ้าได้อย่างคล่องแคล่ว มีการตกแต่งสถานที่เล่น ซึ่งจะเรียกกันว่า บ่อน ให้สวยงาม แล้วนำแผ่นกระดานมาปักเป็นขอบ มีความกว้างและยาวประมาณ 4 x 5 เมตร จัดเก้าอี้ขึ้นเป็น 2 แถว ในแนวที่ตรงข้ามกันตามจำนวนของผู้เล่นมีโต๊ะรับแขกวาง ชั้นน้ำพานรอง และกาลแม่อีก 1 จาน สำหรับผู้ที่แวะมาชม

เครื่องมือที่ใช้ในการเล่นคือ ลูกสะบ้า มีลักษณะกลมแบน ของฝ่ายชายทำด้วยไม้กลึงให้สวยงาม มีขนาดตั้งแต่เส้นผ่าศูนย์กลาง 4-7 นิ้ว (ของฝ่ายชาย) หนาประมาณ 1/2 นิ้ว (ของฝ่ายหญิง) หนาประมาณ 1/4 นิ้ว และจะทำด้วยงาช้าง เขาควายหรือทองเหลือง นำมากลึงให้สวยงาม มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 1/2 ถึง 2 นิ้ว

จำนวนผู้เล่นจะมีประมาณ 8-9 คู่ แล้วแต่ความกว้างของบ่อน มีข้อห้ามอยู่ว่าหนุ่มและสาวในหมู่บ้านเดียวกันจะไม่เล่นด้วยกัน ก่อนจะเล่นพวกสาว ๆ

จะแต่งตัวอย่างสวยงามลงมาเล่นกันก่อน พวกหนุ่มพอใจที่จะเล่นกับสาวบ่อนไหน ก็จะส่งหัวหน้ามาเจรจาขอเล่นด้วย ส่วนพวกสาว ๆ จะยังไม่ตกลงเล่นอย่างง่าย ๆ ต้องสำรวจดูก่อนว่า หนุ่ม ๆ เหล่านั้นมีกิริยาวาจาสุภาพเรียบร้อยหรือไม่ แต่งกายเรียบร้อยหรือไม่ หากไม่มีปัญหาจึงอนุญาตให้เล่นได้ ในการเล่นหนุ่มสาวจะจับกันเป็นคู่ ๆ ฝ่ายหนุ่มจะลงมือเล่นก่อนในฐานะเป็นแขกและจะต้องเล่นตามเกณฑ์ของเจ้าของบ่อน ซึ่งท่าเล่นในแต่ละหมู่บ้านไม่เหมือนกัน ดังนั้นก่อนจะเล่นในแต่ละท่า ฝ่ายหนุ่มจะต้องถามหัวหน้าบ่อนทุกครั้งไปว่าจะเล่นท่าใด และเมื่อเล่นจบทุกท่าแล้ว ก็หมายความว่าเล่นได้ 1 เมือง การเล่นดำเนินไปจนถึงเที่ยงคืน จะมีการหยุดพักรับประทานอาหาร ซึ่งฝ่ายสาวจะเป็นผู้จัดเตรียมไว้ หลังจากที่ได้พักผ่อนพอสมควรแล้วก็จะเริ่มเล่นกันต่อไปอีกสองหรือสามชั่วโมง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพอใจของทั้งสองฝ่าย อย่างไรก็ตามเวลาที่เล่นหนุ่มสาวเหล่านี้จะอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ตลอดเวลา นับตั้งแต่หัวค่ำจนกระทั่งถึงเวลาเลิก

วิธีการเล่น ฝ่ายหญิงและฝ่ายชายจะนั่งเรียงแถวกันอยู่คนละฟากตามจำนวนคู่ ถ้าฝ่ายหนึ่งอยู่หัวบ่อน อีกฝ่ายหนึ่งจะอยู่ท้ายบ่อน ฝ่ายที่อยู่หัวบ่อนจะเป็นฝ่ายตั้งลูกสะบ้า และฝ่ายที่อยู่ท้ายบ่อนจะเป็นฝ่ายเล่น ถ้าฝ่ายที่เล่นสามารถทำถูกกติกาหมดทุกท่าถือว่าได้ 1 เมือง แต่ถ้ามีบางท่าผิดไปก็จะอยู่ในดุลยพินิจของอีกฝ่ายหนึ่งว่าจะให้แก้ตัวหรือจะปรับเป็นเสีย ถ้าปรับเป็นเสียฝ่ายที่ถูกปรับจะต้องกลับไปนั่งที่หัวบ่อน ทำหน้าที่ตั้งผลสะบ้าต่อไป

ภาพที่ 17-18 ประเพณีแห่ท่งลี-ของครอบครัว

ขึ้นเตียง เป็นการยืนอยู่ที่ท้ายบ่อน เอาผลสะบ้าวางหลังเท้า ก้าวไปข้างหน้า 3 ก้าว แล้วเหวี่ยงผลสะบ้าให้ถูกผลสะบ้าคู่ของตน อีหยัง เป็นการยืนอยู่ครึ่งบ่อน เอาผลสะบ้าวางบนหลังเท้าแล้วเหวี่ยงให้ถูกผลที่หน้าคู่ของตน อีฮ่าเร็ด เป็นการยืนอยู่ที่ท้ายบ่อน เอาผลสะบ้าวางไว้ใต้ปลายเท้าก้าวไปข้างหน้า 3 ก้าว แล้วโยผลสะบ้าไปให้ถูกผลสะบ้าคู่ของตน ฮะเหน็ดบา โดยเอาผลสะบ้าวางที่ท้ายบ่อน เอาเท้าเตะไป 2 ครั้ง แล้วนั่งลง เอามือติดผลสะบ้าให้ถูกผลสะบ้าคู่ของตน ฮะเหน็ดป้อย โดยเอาผลสะบ้าวางที่ท้ายบ่อน เอาเท้าเตะไป 3 ครั้ง อีเป้ เป็นการยืนอยู่ที่ท้ายบ่อน เอาผลสะบ้าวางบนหลังเท้า แล้วโยนไปข้างหน้าแต่พอสมควร นั่งลงติดผลสะบ้าต่อไปให้ถูกผลสะบ้าคู่ของตน อีโซเป็นการนั่งลงกับพื้นห่างจากฝ่ายหนึ่งประมาณ 3 เมตร แล้วใช้นิ้วชี้ติดผลสะบ้าให้ถูกผลสะบ้าคู่ของตน อีนางโป๊ะ โดยการเอาผลสะบ้าวางที่พื้นประมาณครึ่งบ่อน แล้วใช้นิ้ววางติดไปให้ถูกผลสะบ้าคู่ของตน อีเกน โดยการเอาผลสะบ้าวางที่พื้นให้ห่างจากผลสะบ้าคู่ของตนประมาณ 1 เมตร แล้วจึงใช้นิ้วก้อยเกี่ยวกับนิ้วก้อย ติดไปให้ถูกผลสะบ้าคู่ของตนถือว่าได้ 1 เมือง

ประเพณีแห่งสัจ ขงตะขาบ ที่มาของหงส์อันเป็นสัญลักษณ์ของรามัญประเทศ ตำนานเก่าของมอญที่เล่าต่อ ๆ กันมาว่า หลังจากที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้พระอนุตตรสัมโพธิญาณในประเทศอินเดียแล้วได้ 8 ปีจึงได้เสด็จโปรดเวไนยสัตว์ในแคว้นต่าง ๆ จนกระทั่งวันหนึ่งได้เสด็จมาถึงภูเขาสุกทัศน์มรังสิต ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของเมืองสะเทิม ทรงฝันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก ทอดพระเนตรเห็นเนินดินกลางทะเลเมื่อน้ำงวดสูงได้ประมาณ 23 วา ครึ่งน้ำขึ้นเปี่ยมฝั่งเห็นพอกกระเพื่อมน้ำ และบนเนินดินนั้นยังมีหงส์ทองอีก 2 ตัวลงเล่นน้ำอยู่ ตัวเมียเกาะอยู่บนหลังตัวผู้ เนื่องจากมีเนินดินที่จะขึ้นเพียงนิดเดียวจึงทรงทำนายว่ากาลสืบไปภายหน้าเนินดินที่หงส์ทองทั้งสองเล่นน้ำนั้นจะเป็นมหานครขึ้นชื่อว่า เมืองหงส์สาวดี และจะเป็นที่ตั้งพระธาตุสุภเจติย์ พระศรีมหาโพธิ์ พระศาสดาคำสั่งสอนของพระพุทธองค์จะรุ่งเรืองขึ้น ณ ที่นี้

ครึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานล่วงไปแล้วได้ 100 ปี เนินดินกลางทะเลใหญ่นั้นก็ตื้นเขินชั้นจนกลายเป็นแผ่นดินอันกว้างใหญ่ มีพระราชบุตรของพระเจ้าเสนะคงคา ทรงพระนามว่าสมลกุมารและวิมลกุมาร เป็นผู้รวบรวมไพร่พลตั้งเป็นเมืองขึ้น เป็นอันว่าเมืองหงสาวดีได้เกิดขึ้น ณ ดินแดนที่มีหงส์ทองเล่นน้ำอยู่นั้นแล้ว ดังนั้นชาวมอญในหงสาวดีจึงใช้หงส์เป็นสัญลักษณ์ของประเทศนับแต่นั้นมา

ที่มาของธงตะขาบ เมื่อพระพุทธองค์ทรงตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณแล้ว ก็ทรงรำลึกถึงพระมารดาผู้เคยมีอุปการะมาแต่ก่อน และขณะนั้นได้ดับขันธไปสู่ดาวดึงส์เทวโลกแล้ว พระองค์ทรงปรารถนาที่จะโปรดพุทธมารดาด้วยพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ ซึ่งเป็นธรรมชั้นสูง จึงได้เสด็จขึ้นไปจำพรรษาอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และแสดงธรรมดังกล่าว จนพระมารดาได้สำเร็จพระโสดาบันเบื้องต้น เมื่อการแสดงธรรมครบ 3 เดือน(หนึ่งไตรมาส)พระพุทธมารดาก็เสด็จเคลื่อนย้ายเคลื่อนเข้าสู่ธรรมชั้นพรหมวิหารสุทธากาโม ส่วนเทพทั้งหลายที่ได้มีโอกาสฟังธรรมในครั้งนั้น ต่างก็พากันบรรลุโสดาปัตติผลเช่นเดียวกัน

เมื่อครบไตรมาสแล้วพระพุทธองค์เสด็จกลับมายังมนุษยโลก เมื่อวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ก่อนพุทธศก 80 ปี ในครั้งนั้นได้มีมวลเทพ พระอินทร์ พระพรหม เนรมิตให้เกิดบันไดเงินบันไดทองมารองรับ บ้างก็ถือเครื่องสูง อันประกอบด้วยราชวัตร ฉัตร ธง และเครื่องดนตรี ดิด สี ตี เป่า มาประโคม ส่วนมวลมนุษยในโลกที่เลื่อมใสในพระองค์ต่างพากันดีใจ นำอาหารไปใส่บาตร แต่เนื่องด้วยจำนวนคนที่ไปใส่บาตรนั้นมีจำนวนมาก มไม่สามารถนำอาหารเข้าไปถึงพระองค์ได้ จึงทำเป็นข้าวต้มมัดเล็ก ๆ แล้วโยนใส่บาตร ดังนั้น จึงเกิดมีประเพณีใส่บาตรข้าวต้มลูกโยนขึ้นตั้งแต่ครั้งนั้นมา

นอกจากประชาชนจะนำอาหารไปใส่บาตรแล้ว ยังได้ทำการต้อนรับเฉลิมฉลองด้วยการชักธงรูปต่าง ๆ เป็นทิวแถว กล่าวโดยเฉพาะชนชาติมอญ

ซึ่งอยู่ใกล้กับประเทศอินเดียมากที่สุดนั้นได้ทำขงเป็นรูปตะขาบเป็นการต้อนรับ

เพราะเหตุใดจึงทำขงเป็นรูปตะขาบ คำตอบก็คือ ส่วนประกอบของตัวตะขาบนั้น มีข้อเปรียบเทียบได้กับคติทางโลกและทางธรรม กล่าวคือ

1. ทางโลก ตะขาบเป็นสัตว์ที่มีลำตัวยาว มีเขี้ยวเล็บ สามารถต่อสู้กับศัตรูที่จะมาระรานได้ เปรียบเสมือนคนมอญซึ่งไม่เคยหวาดหวั่นต่อศัตรูอีกนัยหนึ่งตะขาบเป็นสัตว์ที่มีลูกมาก ในแต่ละครั้งประมาณได้ถึง 20-30 ตัวแม่ตะขาบก็จะตะแคงลำตัวโอบลูก ๆ เข้ามาแล้วขดไว้เป็นวงกลม นั้นย่อมหมายความว่าหากประเทศรามัญสามารถปกครองดูแลประชาราษฎร์ของตนได้เหมือนตะขาบแล้วไซ้รรามัญประเทศก็จะเจริญรุ่งเรืองไปอีกนานแสนนาน และเต็มไปด้วยความร่มเย็นเป็นสุข

2. ทางธรรมกล่าวว่าทุกส่วนของตัวตะขาบนั้นคนมอญจะตีความออกมาเป็นปริศนาทั้งสิ้นนับตั้งแต่ลำตัวจากหัวถึงหางมี 22 ปล้อง ขาทั้งสองข้างนับได้ 20 คู่ คือ 40 ขา มีหนวด 2 เส้น มีหาง 2 หาง มีเขี้ยว 2 เขี้ยว มีตา 2 ข้าง กล่าวโดยละเอียดได้ดังนี้

หนวด 2 เส้น ได้แก่ธรรมที่มีอุปการะมาก 2 อย่างคือ สติคือความระลึกได้และสัมปชัญญะคือความรู้ตัว หาง 2 หาง ได้แก่ ขันติคือความอดกลั้นและโสรัจจะคือความเสงี่ยมเจียมตัว เขี้ยว 2 เขี้ยว ได้แก่ หิริคือความละอายแก่ใจเมื่อทำชั่วและโอตปปะคือ ความเกรงกลัวเมื่อทำบาปตา 2 ข้าง หมายถึงบุคคลที่หาได้ยาก 2 ประเภท คือ บุพพการี ๆ หมายถึงบุคคลผู้ให้อุปการะมาก่อนและกตัญญูกตเวที คือ บุคคลผู้รับอุปการะที่ทนทานมาแล้วและทำตอบแก่ท่าน ลำตัว 22 ปล้อง ได้แก่ สติปัญญา 4 สัมมัปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทริย์ 5 และพละ 5

วิธีทำธงตะขาบ

ใช้ผ้าแดงกว้างประมาณ 1 เมตรและยาวประมาณ 4 เมตร เอาไม้ไผ่ยาวประมาณ 1.20 เมตร ผ่าเป็นซีก ๆ นำผ้าขาวมาพันทุก ๆ ซีก แล้ววางลงบนผ้าแดงเป็นคู่ ๆ รวม 10 คู่ด้วยกัน ระยะเวลาให้ห่างกันพอประมาณ นับได้ 9 ช่องของผ้าแดงแล้วเอาเชือกขนานขอบทั้งสองข้างเอาริมผ้าหุ้มเชือกเย็บซีกไม้ไผ่ที่พันด้วยผ้าขาวจำนวน 10 คู่ ให้ติดกับผ้าแดงทุกอัน สมมุติเป็นตะขาบ 2 ข้างเป็น 40 ขา ทั้งนี้ไม่นับส่วนหัวและหาง แต่ส่วนหัวนั้นจะทำด้วยไม้ไผ่จักเป็นเส้น ๆ แล้วสานเป็นตะแกรงแบบตาตะกร้อ แล้วทำขอบคล้ายขอบกระดิ่งติดให้คล้ายหัวตะขาบและหางตะขาบ เสร็จแล้วเอาผ้าแดงหุ้มด้านหัวตอนบน ส่วนตอนล่างที่จะเป็นส่วนหางจะหุ้มด้วยผ้าสีขาว ทั้งตัวและหางจะทำอย่างเดียวกัน ส่วนปลายไม้ที่ทำเป็นกระตังนั้นจะมีขงสีขาวเล็ก ๆ เป็นรูปสามเหลี่ยมเย็บติดไว้ ดูแล้วจะมีลักษณะเป็นตีนตะขาบ ส่วนที่เป็นลำตัวนั้น จะเจาะผ้าให้เป็นช่องไว้สำหรับให้ลมผ่านได้ นอกจากนั้นจะประดิษฐ์ตกแต่งให้สวยงามยิ่งขึ้นไปอีกก็ย่อมได้

ท่านผู้ใหญ่เคยเล่าต่อ ๆ กันมาว่า ในสมัยโบราณจะใช้ลานบ้าน ปักหลักหัวท้ายแล้วเอาธงตะขาบชิงไว้ ทำปะรำพิธี สำหรับอาราธนาพระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ตอนเย็น พอรุ่งเช้าชาวบ้านจะนำอาหารข้าวขันแกงโถ มาตักบาตรทำบุญเลี้ยงพระกัน ถือเป็นการปิดเสนียดจัญไรในหมู่บ้านและด้วยอำนาจบารมีแห่งธงตะขาบจะเป็นตัวนำความมีโชคชัย ความสุขสวัสดิ์มาสู่ทุกคนในหมู่บ้าน จากนั้นตกเพลบ่ายพวกหนุ่ม ๆ สาว ๆ ผู้เฒ่าผู้แก่ จะออกมาช่วยกันถือธงตะขาบข้างละ 8 คน ด้านหัวอีก 1 คน (เป็นชาย) แท้เป็นกระบวนนำไปที่วัดเพื่อจะชักธงขึ้นสู่ยอดเสาหงส์ บางคนมีความศรัทธาอย่างแรงกล้าถึงกับตัดผมของตัวเอง ผูกติดไว้กับธงตะขาบเพื่อเป็นพุทธบูชาอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะชักธงขึ้นสู่ยอดเสาหงส์นั้น จะมีการกล่าวคำบูชาพร้อมกันเสียก่อน ดังนี้

ตั้งนะโม 3 จบ แล้วว่าดังนี้

มะยัง ภันเต สัมมัตถะ อิมัง หังสะถัมภัญจะ สะตะตะทะยะปฏิมัง
 ณะปะปะฎากัญจะ อะกะตายะ เอโนยะสัจจทานัง เมตตา ภาวิโน ชัมมะ
 เทสนัง เทสิตทานัญจะ อะรานัง สัมมามัมพุทธานัง คุณัง ปุชเชนัตถายะ หัง
 สะถัมภักคัง อุสสาเปตตะวา อะจะสังกุสะลาวิตตัง นะมามะปุชเชนะกะชัมภัญจะ
 สุปะฏิปันนะกะ สังฆัญจะ สะระณัง คัจฉามิ อิมายะชะชาเย สักขิง ปุชเชนะ
 กัง สังฆัง สาระนังคัจฉามะ อิเมหิ วุตตคณเหิ สัพพะภะยานิ วินัสสันตุ
 สัพพีติโย วิวัชชันตุ อิมินา การระณนะสุจัญจะ วุทถิญจะคัจฉันตุ ยาวะนิพพาน
 ธิคโม

คำแปลว่าดังนี้

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ปวงข้าเจ้าทั้งหลายขอน้อมจิตที่เป็นกุศลอันแน่วแน่
 ด้วยความพร้อมเพรียงของข้าพเจ้าทั้งหลายผู้ได้จัดสร้างเสาหงส์และธงตะขาบ
 ผืนนี้ได้ชักชวนกันนำมาขึ้นสู่ยอดเสาหงส์เพื่อประโยชน์แก่การบูชาพระคุณขององค์
 สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ผู้ทรงมีเมตตาและทรงแสดงธรรมโปรด
 เวไนยสัตว์ ข้าพเจ้าขอถึงซึ่งพระธรรมที่ข้าพเจ้าได้บูชาแล้ว และพระสงฆ์สาวก
 ผู้ปฏิบัติดีแล้ว ข้าพเจ้าถึงซึ่งพระสงฆ์ที่เป็นการสักการะบูชา พร้อมกับขอผืนนี้ว่า
 เป็นที่พึ่งด้วยคุณดังกล่าวมาแล้วนี้ ขอภัยพิบัติทุกชนิดจงพินาศไป ขอความเสียด
 จัญไรทุกชนิดจงบาราบไปด้วยการกระทำนี้ขอปวงชนทั้งหลาย จงถึงซึ่งความสุข
 และความเจริญจนกว่าจะบรรลुซึ่งพระนิพพาน ในอนาคตกาลเบื้องหน้า เทอญ